

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

PAŞADAĞI BÖLGESİ NOGAY AĞZI

(METİN, SES BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ
ve
TÜRKİYE TÜRKÇESİNİN ETKİLERİ)

147403

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yard. Doç. Dr. Rıdvan ÖZTÜRK

HAZIRLAYAN
Özlem ATEŞ

KONYA 2004

ÖN SÖZ

Türkiye’de Türkiye Türkçesinin dışında, değişik zamanlarda Türkiye’ye göç etmiş farklı Türk topluluklarının konuştuğu Türk lehçeleri de bulunmaktadır. Bu lehçelerden biri de Paşadağı bölgesinde konuşulmakta olan Nogaycadır.

Türk lehçelerinin Kıpçak grubuna giren Nogayca, günümüzde özellikle Dağıstan, Çeçen-İnguş, Karacay-Çerkez, Kazakistan, Romanya, Türkiye gibi bölgelerde yaklaşık 270.000 kişi tarafından konuşulmaktadır.

1860 yılında Anadolu’ya göç eden Nogayların bir kısmı Konya’nın Kulu ve Ankara’nın Şereflikoçhisar ilçeleri arasında kalan Paşadağı bölgesine yerleştirilmişlerdir. Yaklaşık yüz elli yıldır bu bölgede yaşayan Nogayların ağız özelliklerini belirlemek için, Konya’nın Kulu ilçesine bağlı, Köstendil, Mandıra ve Ankara’nın Şereflikoçhisar ilçesine bağlı Şeker, Akın ve Doğankaya köylerinden derlemeler yaptık. Bu derlemeler üzerinde yaptığımız incelemede Paşadağı Nogaylarının ağız özelliklerini, Türkiye Türkçesi ile ayrılan yönlerini ve Türkiye Türkçesinin ağız üzerindeki etkilerini tespit etmeye çalıştık.

Bu çalışmayı bana yapma fırsatı veren hocam Rıdvan ÖZTÜRK’e, yardım ve bilgilerini esirgemeyen hocam Osman UYANIK’a, derlemelerimiz sırasında bizlere yardımcı olan Basri ERYİĞİT ile Şeker köyü muhtarı İbrahim YILMAZ’a teşekkür ederim.

Özlem ATEŞ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
GİRİŞ.....	1
NOGAYLAR.....	2
TÜRKİYE'DEKİ NOGAYLAR.....	6
PAŞADAĞI BÖLGESİ NOGAY KÖYLERİNİN HARİTASI.....	8
METOT.....	9
TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ.....	11
KAYNAKLAR.....	13
İNCELEME.....	15
PAŞADAĞI BÖLGESİ NOGAY AĞZININ ÜNLÜLERİNİN ŞEMASI.....	16
ÜNLÜLER.....	17
UZUN ÜNLÜLER.....	21
A.ALINMA KELİMELERDE GÖRÜLEN UZUN ÜNLÜLER	21
B. SES HADİSELERİYLE İLGİLİ UZUN ÜNLÜLER.....	22
B.1. Ünsüz Düşmesinden Doğan Uzun Ünlüler	22
B.2.Hece Kaynaşmasından Doğan Uzun Ünlüler.....	22
C.VURGU ve TONLAMAYA BAĞLI UZUN ÜNLÜLER	23
İKİZ ÜNLÜLER.....	23
A.EŞİT İKİZ ÜNLÜLER.....	23
B.YÜKSELEN İKİZ ÜNLÜLER.....	24
C.ALÇALAN İKİZ ÜNLÜLER	25

ÜNLÜ UYUMU.....	25
A) KALINLIK-İNCELİK UYUMU.....	25
B) DÜZLÜK YUVARLAKLIK UYUMU.....	27
ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ.....	29
KALIN ÜNLÜLERİN İNCELMESİ.....	29
a>e değişmesi:.....	29
a>á değişmesi:.....	29
ā> á değişmesi.....	29
İNCE ÜNLÜLERİN KALINLAŞMASI.....	29
e>a değişmesi:.....	29
e>á değişmesi:.....	29
i>ı değişmesi.....	30
i>í değişmesi.....	30
DÜZ ÜNLÜLERİN YUVARLAKLAŞMASI.....	30
e> ú değişmesi.....	30
YUVARLAK ÜNLÜLERİN DÜZLEŞMESİ.....	31
u>ı değişmesi.....	31
o>â değişmesi.....	31
ü>î değişmesi.....	31
o> ú değişmesi.....	31
u>î değişmesi.....	31
GENİŞ ÜNLÜLERİN DARALMASI.....	32
e> è değişmesi.....	32
e>i değişimi.....	32
e>ı değişimi.....	32

o>u değişmesi.....	32
e>ü değişmesi.....	33
o>ö değişmesi.....	33
ö>ö değişmesi.....	33
o>ö değişimi.....	33
e>ä değişmesi.....	33
DAR ÜNLÜLERİN GENİŞLEMESİ.....	33
i>é değişmesi.....	33
u>o değişmesi.....	33
u>ö değişimi	34
ü>ö değişmesi	34
ÜNLÜ DÜŞMESİ.....	34
ÜNLÜ TÜREMESİ.....	34
ÜNLÜ BİRLEŞMESİ.....	35
PAŞADAĞI BÖLGESİ NOGAY AĞZI ÜNSÜZLERİNİN ŞEMASI.....	36
ÜNSÜZLER.....	37
ÜNLÜ – ÜNSÜZ UYUMSUZLUĞU.....	45
ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ.....	46
SEDALILAŞMA.....	46
ķ>ğ değişmesi.....	46
ç> c ~ Ç değişmesi.....	46
p>b değişmesi.....	46
t>d değişimi	46
SEDASIZLAŞMA.....	46

ç>Ç değişmesi.....	46
ğ>ġ değişimi.....	47
ķ>Ķ değişimi.....	47
t>T değişmesi.....	47
z>s değişmesi.....	48
z>S değişmesi.....	48
b > p değişmesi.....	49
b<P değişmesi.....	49
SÜREKLİLEŞME	49
Sızıcılaşma.....	49
ġ >ğ değişmesi.....	49
k>K değişmesi.....	49
ğ>ġ değişimi.....	49
ç>ş değişmesi.....	50
ç>Ş değişmesi.....	50
b>ḅ değişmesi.....	50
Akıcılaşma.....	50
b>m değişmesi.....	50
SÜREKSİZLEŞME	50
f>p değişmesi.....	51
y>c değişmesi.....	51
c>ĉ değişimi.....	51
h>ĥ değişimi.....	51
m>b değişmesi.....	51

h>ķ değişimi.....	51
SÜREKLİ ÜNSÜZLER ARASINDA DEğİŞME.....	51
h>ħ değişmesi.....	51
ĝ>y değişmesi.....	51
g>y değişmesi.....	51
b>y değişmesi.....	52
r>ř değişmesi.....	52
DİğER DEğİŞMELER.....	52
ĝ>v̇ değişmesi.....	52
p>P değişmesi.....	52
ŗ>ŗ̇ değişmesi.....	52
j>c değişmesi.....	52
f>F değişmesi.....	52
ŗ>ŗ̇ değişmesi.....	52
ŗ>ŗ̇ değişmesi.....	52
m>b değişimi.....	53
ÜNSÜZ BENZEŐTİRMESİ.....	53
AYKIRILAŐMA.....	53
ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ.....	54
İKİZ ÜNSÜZLERİN TEKLEŞMESİ.....	54
ÜNSÜZ DÜŞMESİ.....	54
r düşmesi.....	54
h düşmesi.....	55

g,ğ düşmesi.....	55
y düşmesi.....	56
l düşmesi.....	56
k düşmesi.....	56
t düşmesi.....	56
v düşmesi	56
YER DEĞİŞTİRME.....	57
HECE KAYNAŞMASI.....	57
HECE DÜŞMESİ.....	57
TÜRKİYE TÜRKÇESİ'NDEN ETKİLENMELER.....	58
SONUÇ	61
METİNLER.....	63-105

GİRİŞ

NOGAYLAR

Tarih boyunca kavimler göçüne sahne olmuş bir geçit bölgesi olan Kafkasya'da bugüne kadar millî varlıklarını muhafaza eden belli başlı Türk boylarından biri de Nogaylardır.

Nogay ismi "Altın Ordu başbuğlarından biri olan Nogay'ın idaresi altında bulunan Kıpçaklara verilen ad" olarak tanımlanmaktadır. ¹

Altın Ordu Hanlığı 13.yüzyılın ortalarında, Cengiz Han soyundan gelen Nogay Han idaresinde kurulmuş büyük bir siyasi birlik idi.

Cengiz Han'ın büyük torunu olan Nogay Han, üstün kabiliyeti, büyük teşkilatçılığı ve zekâsıyla Altın Ordu devletini en yüksek mevkilere çıkardı. Kendine bağlı boylara iyi imkanlar sağlayan, refaha götüren Nogay Han'a başka topluluklar da katılmaya başladı. Nogay Han'ın güçlenmesiyle, 13. yüzyılın ikinci yarısında Kıpçak Bozkırının batı kesiminde ona katılanlar da gittikçe arttı. Topluluk yayılıp iyi otlaklarda yer tuttu ve hayvan üretimleri çoğaldı. Fazla üretimin sağladığı yüksek gelir, refahı arttırdı. Zamanla Türk boylarının yanı sıra, bazı Moğol oymakları da Nogay Han'a katıldı.²

13. yüzyıla kadar Deşt-i Kıpçak'ta göçebe olarak yaşayan Nogaylar daha sonraları yurtlarını değiştirerek Emba nehrinden başlayarak Tuna nehrine kadar olan geniş araziye dağıldılar.³

Nogay birliği XV.yüzyılın sonlarına doğru ikiye ayrıldı: "Ulu Nogay" ve "Küçük Nogay". Bunlardan Ulu Nogaylar bugünkü Kazakistan'a yerleştiler. Küçük Nogaylar ise batıya göçtüler.⁴

Küçük Nogay birliğinin başbuğu büyük bir Rus düşmanı olan Bilek Bulat Mirza idi. Birliğini alıp batıya gelmiş, Kuban ve Çerkez sınırlarında dolaştıktan sonra tekrar doğuya

¹ Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara-1988

² Nogay, Büyük Larousse, Sözlük ve Ansiklopedisi, Cilt-1, s:468-469

³ Ahmet Caferoğlu, Türk Kavimleri, İstanbul-1988, s:45

⁴ Sami Nogay, Nogay Türkleri, Ankara-1997,s:30-31

gelip Batı Sibirya'daki Tümen şehri çevresinde bulunmuş ve buraları kuzeyden istila etmek isteyen Ruslarla savaşmıştır. Küçük Nogay Türkleri tam göçebe idi. Yerleşmeyi, şehir hayatını zindan hayatı gibi görürlerdi. Başbuğları çok iyi askerdi. Kırım'dan Sibirya'ya, oradan kalkıp Kafkasya ve Kuban'a göçmek, bu Nogay göçebeleri için hiç de güç ve yorucu değildi.

Ulu Nogay adını alan Nogaylar ise, İsmail Mirza ve oğulları idaresinde bugünkü Kazakistan'da ve güney Ural çevresinde bulundular. 1557-1558 yıllarında Ulu Nogayların buldukları sahada büyük bir kıtlık oldu.⁵

Bu kıtlık felaketinden sonra Nogaylar eski güçlerini kaybettiler. Küçük Nogaylar Azak Denizi çevresinde Rus Kazakları tarafından sıkıştırıldılar ve daha batıya göçtüler. Göçten sonra Kırım hanlarına, daha sonra da Osmanlı sultanına tabi oldular.

17. yüzyılda Büyük Petro tarafından Kuma ve Kuban ırmakları civarındaki bozkıra göçe mecbur tutuldular.

Rusya'da yaşayan diğer Türk toplulukları gibi Nogaylar da Rusya'nın siyasî ve idarî baskılarına uğramışlardır. Hele Astrahan'ın Rus istilasına uğraması Nogayları Kuzey Kafkasya'ya göçe mecbur etmiştir.

Her ne kadar Rus idaresinin şiddetli baskısı karşısında ayaklanmışlarsa da bu direnme ve boyun eğmeme yüzünden ceza olarak daha çok dağıtılmışlardır. Bir kısım Nogay sınır dışı edilmiştir. Neticede 30.000'e yakın Nogay Dobruca'ya, diğerleri ise Kuzey Kafkasya'ya sürülmüşlerdir.⁶

XVI-XVII. yüzyıllarda büyük bir Türk boyu olan Nogay kavmi bugün Türkler arasında söylenen kahramanlık destanlarının konusu olarak yaşamaktadır. Onların başından geçen büyük tarihî olayları hikâye eden Er Targın, Edige, Koblandı v.b.

⁵ Sami Nogay, age, s:35

⁶ Akdes Nimet Kurat, Türk Kavimleri ve Devletleri, Ankara-1992, s:140-141

destanları Kazak-Kırgız Bozkırlarında, Türkistan'ın her yanında, Ural Dağlarında, Kırım'da, Kafkasya'da terennüm edilmektedir. Yıkılmış, dağıtılmış bu büyük Türk boyunun kalıntılarını bugün Türkiye'de, Kuzey Kafkasya'da, Romanya'da görüyoruz. Nogayların Osmanlı devletine sığınma ve göçleri XVIII. yüzyılın başından 1890 yıllarına kadar devam etmiştir.⁷

Nogaylar 16.yüzyılın 2. yarısında dağılmaya başladılar, birkaç yüzyıldır arasına girdikleri diğer Türk toplulukları içinde yaşamaktadırlar.

Günümüzdeki Nogaylar; Hazar Bozkırı'nda, Kuzey Kafkasya'da, Kırım' da, İdil –Ural havzasında, Batı Türkistan'da, Litvanya'da, Dobruca'da, Deliorman bölgesinde ve Türkiye'de yaşamaktadırlar.⁸

Nogayların boy düzeni, “boylar birleşmesi” türündedir. 16. yüzyılın ortalarından beri “Yedisın” diye anılan bir kümede şu boyların bulunduğu tespit edilmiştir. Alçın, Argun, Barın, Katay, Kıpçak, Mangıt, Şırın.

1590 yıllarında, Aşağı İdil havzasında dokuz boy adı bilinir: Çambayluk, Kasay(Katay), Mamay, Mansur, Orda-Mambet, Tokuz, Uruk, Yediçek, Yedisın.⁹

Alman şarkîyatçısı ve gezgini H. Julius Klaproth (1783-1835), Kuban ve Kuma ırmakları boyunda 1807 ve 1808 yıllarında yaptığı araştırmalar sırasında yedi boy görmüştü: Cembulak, İrdışın, Kazbulat, Kıpçak, Mangıt, Novruz, Yedişkul.¹⁰

⁷ Mehmet Yılmaz, Konya Vilayeti'nde Muhacir Yerleşmeleri, S.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü basılmamış doktora tezi, Konya-1995, s:100

⁸ Ahmet Caferoğlu, a g e, s:45

⁹ Sami Nogay, age, s:39

¹⁰ Sami Nogay, age, s:40

Geçen yüzyıldan beri Hazar Denizi'nin kuzeyindekilere Kara-ağaç (Karagaş), Kundur, Yurt Tatarları, Astarhan Tatarları... gibi değişik adlar verildi.¹¹

Şimdi Dağıstan'da yaşayanlar ise, Ak-Nogay, Kara-Nogay ve Açıkulak-Nogay denilen üç küme halindedir. Geçen yüzyıldan beri yapılan araştırmalarla tespit edilen boy adları şunlardır:

Açıkulak-Nogay, Ak-Nogay, Alçın, Argun, Barın, Burcak, Canbulat (Cambayluk,Cembulak), İrdişan, Kara-ağaç (Karagaş), Kara-Mırza, Kara-Nogay, Katay (Kasay,Hıtay), Kazbulat, Kıpçak, Kundur, Mamay, Mangıt, Mansur, Novruz, Orda-Mambet, Şırın, Tohtamış, Tokuz , Urak, Yediçek, Yedişköl(Yedişkul), Yedisan, Yembulak¹²

¹¹ Sami Nogay, age, s:42

¹² M.Kemal Özergin, "Nogaylar" Milli Eğitim ve Kültür sayı:31 Ankara-1985, s.68-74

TÜRKİYE'DEKİ NOGAYLAR

Kırım Savaşı'ndan sonra pek çok Nogay Osmanlı ülkesine gelip yerleşti. 1860 yılında bazı kayıtlar Türkiye'ye 180 bin göçmen geldiğini gösteriyor. Bu 180 bin göçmen arasında bulunan Nogaylar, Osmanlı hükümeti tarafından Orta Anadolu'ya daha çok da Eskişehir yöresine yerleştirildiler.¹³

Bugün Türkiye'de ; Ankara'nın Polatlı ve Şereflikoçhisar ilçelerinin bazı köylerinde, Konya'nın Kulu ilçesinin bazı köylerinde, İstanbul'da, Osmaniye'de, Adana'da, Çorum'da, Eskişehir'de, Bursa'da, Kütahya'da, Gaziantep ve Isparta'nın Senirkent ilçesinde Nogayların yaşadığı bilinmektedir.

1859 yılından 1861 yılı ortalarına kadar Konya eyaletine 7500 civarında Nogay göçmeni getirilmiştir. Bunların 3500'ü Paşadağı bölgesi denilen, Konya'nın Kulu ve Ankara'nın Şereflikoçhisar ilçeleri arasında kalan bölgeye yerleştirilmişlerdir.¹⁴

1861 yılında göreve başlayan Vehbi Paşa ilk iş olarak, Konya havalisine gelen binlerce Nogay göçmenini yerleştirmek için bütçe hazırlamış, aynı zamanda da Anadolu halkına göçmenlere yardımın hem dinî hem millî bir vazife olduğunu hatırlatarak onlardan yardım istemiştir.

Bu bölgeye gelen Nogayların Anadolu şartlarında çiftçilik yapmasını öğrenmeleri amacıyla Osmanlı devleti tarafından arazi dağıtımı yapılmıştır.

Paşadağı bölgesine gelen Nogaylar Yedisın (Cestan) ve Cemboyluk boylarındandır.

Bu bölgedeki Nogay köyleri; Şeker, Akın, Kötendil(Boğazören), Mandıra (Ağılbaşı), Doğankaya (Abdülgediği) ve Kırıkkuyu'dur.

¹³ Mehmet Yılmaz, age, s:100

¹⁴ Mehmet Yılmaz, age, s:100-110

Şeker köylüleri kendilerinin Cestan olduklarını söylemektedirler.

Köstendil muhtarı Şerafettin Gözaydın : “Köstendil, Mandıra köyleri Cemboyluk’tur. Cem suyu kenarından göçüp gelenlere Cemboyluk demişler. Biz sadece kendi aramızda ayırıyoruz. Hepimiz Nogay Tatarıyız. Âdetimiz, töremiz, konuşmamız aynı, hiç değişmez.” açıklamasıyla Cestan ve Cemboyluk boyları arasında kültürel fark olmadığını belirtmiştir.

Kurak bir araziye yerleşen Nogaylar, yurtlarından sürülmenin acısını birbirlerine tutunarak unutmaya çalışmışlar, ekonomik ve kültürel yönden gelişerek, gelenek ve göreneklerini yaşatmayı başarmışlardır. Ölüm, düğün gibi olaylarda 5 köy birlik içinde hareket etmektedir.

Köylerde genç nüfus, çocukların eğitimi ve iş imkanı için başta Ankara olmak üzere büyük şehirlere göç etmiştir. Köyde kalanlar ise çiftçilikle uğraşmaktadırlar. Şu an köyler içinde en yoğun nüfusa sahip olan Şeker köyüdür.

Derleme çalışmaları esnasında, Nogayların ne kadar misafirperver, temiz ve sıcak insanlar olduklarını gördük.

METOT

Türkçenin problemlerinden bazıları ağız çalışmaları ile çözüme ulaşabileceği için Türk gruplarının ağızlarının incelenmesi Türk dili açısından önemlidir.

Biz bu çalışmamızda elimizdeki metinler çerçevesinde Paşadağı bölgesinde yaşayan Nogayların ağız özelliklerini incelemeye çalıştık. Bu bölgedeki Şeker, Akın, Doğankaya, Köstendil ve Mandıra köylerinden derlemeler yaptık. Bu köyleri tercih etme sebebimiz, köylerin aynı zamanlarda kurulması, etnik yapısının bozulmaması, büyük şehirlere göçün daha az olmasıydı.

Derleme yapmak için önce Köstendil ve Mandıra köyelerine gittik. Kulu ilçesinin batısında olan bu köylerde nüfus azalmış, daha çok Konya ve Kulu'ya göç etmişlerdir. Son dört beş yıldır bu köylere çevre köylerde yaşayan Kürtler gelip yerleşmeye başlamış. Köyler düz ve yeşillik bir araziye sahiptir. Derleme çalışmaları için daha sonra Şeker ve Doğankaya köyelerine gittik. Şeker köyü Ankara-Aksaray yolu üzerinde, Doğankaya ise aynı yol üzerinde 6 km içeridedir. Doğankaya daha çok Şeker köyünün bir mahallesi gibidir. Bu iki köyde birbiriyle akraba olan çok fazladır.

Derleme çalışması için son olarak Akın köyüne gittik. Bu köy de Şeker köyüne çok yakındır. Tuz Gölü'nün kenarına kurulmuştur. Doğankaya, Akın ve Şeker köyelerinden daha çok Ankara, Şereflikoçhisar ve Konya'ya göç edilmiştir.

Bütün köyleri gezerken hem Nogayların sosyal hayatını yakından tanıdık hem de kaynak kişileri daha sıhhatli seçebildik.

Bu köylerden elde ettiğimiz derlemeleri ses bilgisi inceliklerini gösteren Türk Dil Kurumu ağız araştırmaları transkripsiyon sistemini kullanarak yazıya aktardık. Bu işaretlerin pek çoğunu bilgisayar ortamında verirken, ünlülerde yarı daralma, yarı yuvarlaklaşma işaretleri, uzun ünlüleri ve ünsüzlerde düşme eğiliminde olma işaretini

kalemle işaretlemek zorunda kaldık.

Derleme yaptığımız kaynak kişileri mümkün olduğu kadar okumamış, yaşlı ve konuşma kusuru olmayan, sürekli köyde yaşayan kişilerden seçtik.

Çalışmamızın inceleme kısmında metinleri, ses bilgisi yönünden ele aldık. Metnimize cümle numaraları verdik. İncelemede örneklerin sonunda (2-3) gibi numaralarla örneğin metinde geçtiği yeri gösterdik. (Yukarıdaki örneğe göre kelime; ikinci metnin üçüncü cümlesinde bulunmaktadır.)

İncelemede izaha muhtaç görünen örneklerin daha iyi anlaşılması için, aslî şekillerini yanında belirttik. Kelimenin devamında ise tırnak içinde kelimenin anlamını verdik.

Sonuç bölümüne Paşadağı bölgesi Nogay ağzının Türkiye Türkçesi'nden etkilendiği hususları belirttik.

Çalışmamızın son bölümünde ise, yukarıda belirttiğimiz köylerden yapmış olduğumuz derlemelere yer verilmiştir.

PAŞADAĞI BÖLGESİ NOGAY AĞZI İNCELEMESİNDE KULLANILAN TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

(ˉ) : Ünlüler üzerinde uzunluk işareti.

(˘) : Kalın ünlüler üzerinde yarı incelme işareti.

á:a-e arası ünlü.

í:i-i arası ünlü.

ó:o-ö arası ünlü.

ú:u-ü arası ünlü.

(˙) : Geniş ünlüler üzerinde yarı daralma işareti.

ê:e-i arası ünlü

ô:o-u arası ünlü

ö:ö-ü arası ünlü

(°) : Ünlüler üzerinde yarı yuvarlaklaşma ,ünsüzler altında düşme işareti

â:a-o arası ünlü

ï:i-u arası ünlü

î:i-ü arası ünlü

(ä) : Açık e

(~) : Ünlüler üzerinde damaksızlık işareti.

(ˆ) : (Kelime altında) Diftong.

ÜNSÜZLER

(ğ) : arka damak ğ 'sı.

(*g) : g-c arası ünsüz.

(h) : sızıcı h

- (h) : nefesli h
(k) : arka damak k'sı
(k) : gırtlak k'sı
(ñ) : damak n'si
(r) : titrekligi uzatilan r
(s) : peltek s
(v) : çift dudak v'si

(Büyük Harf)Yarı Tonluluk İşareti

- (Ç) : ç-c arası ünsüz
(F) : f-v arası ünsüz
(K) : k-g arası ünsüz
(P) : p-b arası ünsüz
(S) : s-z arası ünsüz
(Ş) : ş-j arası ünsüz
(T) : t-d arası ünsüz
(_) : süreksiz ünsüzler altında yarı sızıcılık işareti
h:b-v arası ünsüz
c:c-j arası ünsüz
(o) : ünsüzler altında belirsizlik (düşmek üzere oluş) işareti
(~) :ulama işareti

KAYNAKLAR

BANGUOĞLU Tahsin, Türkçe'nin Grameri, Ankara-1990

BASKAKOV A. N., Nogayskiy Yazık İ Ego Diyalekti. M-L.1940

BÜYÜK LARAUSSE, Sözlük ve Ansiklopedisi, Cilt 1

CAFEROĞLU Ahmet, Anadolu Ağızlarından Toplamalar, TDK Yay. Ankara-1964

—————, Türk Kavimleri, İstanbul-1988

ÇAĞATAY Saadet, Türk Lehçeleri Örnekleri II, Yaşayan Ağız ve Lehçeler,
Ankara-1972

DENY Jean, Türk Dili Gramerinin Temel Kuralları (Çev.Oytun Şahin) TDK Yay.
Ankara - 2000

ERCİLASUN Ahmet Bican, Kars İli Ağızları, TDK Yay. Ankara-2002

—————, Türk Dünyası Üzerine İncelemeler, Ankara-1993

—————, Örneklerle Bugünkü Türk Alfabeleri, Ankara-1993

EREN Hasan, "Nogay Türkçesi veya Nogayca", Türklük Araştırmaları Dergisi,
c.22, s.311

ERGİN Muharrem, Türk Dil Bilgisi, İstanbul-1972

GÜLENSOY Tuncer, Kütahya ve Yöresi Ağızları, TDK Yay. Ankara-1988

İNAN Abdulkadir, "Nogaylar" Türklük Araştırmaları Dergisi c.25, s.310-311

KARAHAN Leyla, Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması, TDK Yay. Ankara -1996

KARAMANLIOĞLU Ali Fehmi, Kıpçak Türkçesi Grameri, Ankara - 1994

KAYDAROV, Abdu-Ali Tuganbayulı- ORAZOV, Meyirbek, Türklük Bilgisine Giriş,
İstanbul-1999

KORKMAZ Zeynep, Gramer Terimleri Sözlüğü, Ankara -1992

KURAT, Akdes Nimet, Türk Kavimleri ve Devletleri, Ankara-1992

NOGAY Sami, Nogay Türkleri, Ankara-1997

ÖNER Mustafa, Bugünkü Kıpçak Türkçesi, Ankara-1998

ÖZKAN Fatma, Osmaniye Tatar Ağzı, TDK Yay. Ankara - 1997

ŞAHİN Erdal, Yurt Konulu Tatar Cırları, TDK Yay. Ankara-1999

TAVKUL Ufuk, Karaçay- Malkar Türkçesi Sözlüğü, TDK Yay. Ankara-2000

TÜRKÇE SÖZLÜK, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara-1988

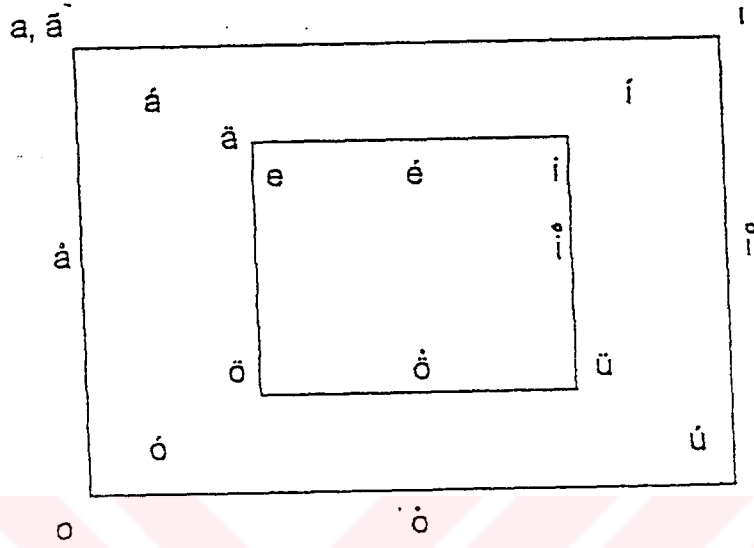
UYANIK Osman, Kumuk Türk Ağzları İncelenmesi, G.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Basılmamış doktora tezi, Ankara - 2002

YILDIZ Mustafa, Nogay Halk Yırları, S.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış yüksek
lisans tezi, Konya - 1997

YILMAZ Mehmet , Konya Vilayetinde Muhacir Yerleşmeleri, S.Ü Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Basılmamış doktora tezi, Konya -1995

İNCELEME

PAŞADAĞI BÖLGESİ NOGAY AĞZI ÜNLÜLERİNİN ŞEMASI 1

PAŞADAĞI BÖLGESİ NOGAY AĞZI ÜNLÜLERİNİN ŞEMASI 2

	Düz Ünlüler			Yarı Yuvarlak Ünlüler		Yuvarlak Ünlüler		
	Geniş	Yarı Geniş	Dar	Geniş	Dar	Geniş	Yarı Geniş	Dar
Kalın Ünlüler	a, ä		ı	á	í	o	ö	u
Yarı Kalın Ünlüler	á		í			ó		ú
İnce Ünlüler	e, ä	é	i		i̇	ö	ö̇	ü̇

ÜNLÜLER

a: Türkiye Türkçesinin düz, geniş, kalın a ünlüsüdür.

babam (1-53)

araba (1-55)

kaynana (1-20)

arkadaş (1-13)

adam (12-38)

â: a ile e arasında bir ünlüdür.

âdet (9-26)

âvel (10-26)

meyvâ(1-46)

âskerge (1-11)

Tâne(5-13)

â: a ile o arasında bir ünlüdür.

bâldım (12-46)

bâliyak (12-23)

bâbamdın(9-14)

bâsa(bolsa)(9-7)

ânlar(3-14)

e: Türkiye Türkçesinin düz, geniş, ince e ünlüsüdür.

mercimek (4-34)

et (11-15)

sen(12-35)

şeker(15-21)

yeni(1-6)

ê: e ile i arasında bir ünlüdür.

bêş (11-9)

êndi (12-20)

dêydiler (12-18)

bêr(6-7)

yêtmiş(4-2)

â: Açık e. e'nin normalden daha uzun ve açık bir şekilde vurgulu olarak söylenmesiyle ortaya çıkar.

ânşe(14-22)

yâdi (14-13)

âlli(9-5)

ı: Türkiye Türkçesinin düz, dar, kalın ı ünlüsüdür.

kız (3-3)

canım (12-18)

kapı (9-25)

kadın (15-13)

salkım(8-3)

î: ı ile i arasında düz, dar yarı kalın bir ünlüdür.

bîr (6-1)

nîşan (12-13)

îbrâim(1-49)

îşsın(5-15)

Pîskuvit (10-17)

ı: i ile u arasında bir ünlüdür.

Tulımba (10-14)

arıv(8-1)

çocuk (4-24)

Toķıs(4-5)

torin (10-23)

i: Türkiye Türkçesinin düz, dar, ince i ünlüsüdür.

biber (11-2)

sinek(15-9)

yirmi(15-31)

kendi(15-47)

elli(4-1)

ü: i ile ü arasında bir ünlüdür.

körımcelerım (14-13)

davıl(4-4)

mıslıman (3-3)

çüzım(1-64)

sıpırdım(14-18)

o: Türkiye Türkçesinin yuvarlak, geniş, kalın o ünlüsüdür.

yok (12-18)

lokum (10-16)

osman(4-15)

sonra(9-22)

Çocuk(10-24)

ö: o ile u arası ünlüdür.

ö ayttı (12-42)

öndan(12-39)

ösman (5-6)

ölüm(9-1)

önün(5-18)

ö: ö ile ü arası bir ünlüdür.

Köreyim(8-4)

ö yerde (9-11)

cömart (1-49)

dört (1-115)

ö: Türkiye Türkçesinin yuvarlak, geniş, ince ö ünlüsüdür.

töremis (10-8)

börek (11-6)

dört (11-15)

köyde (14-3)

döşek(4-38)

u: Türkiye Türkçesinin yuvarlak, dar, kalın u ünlüsüdür.

Kulak (4-13)

Kâbuz(4-29)

şu(12-6)

buğday(4-20)

mektuP(1-15)

ú: u ile ü arası bir ünlüdür.

úrendik. (1-96)

súmeS (7-2)

súyıptı (2-5)

ü: Türkiye Türkçesinin yuvarlak, dar, ince ü ünlüsüdür.

müdüürü (14-4)

düğün (12-19)

kün(6-19)

öküz(3-2)

süt (4-30)

UZUN ÜNLÜLER

Paşadağı bölgesi Nogay ağzında çok fazla olmayan uzun ünlüler, ya alınma kelimelerde kendisini korumuş olan uzun ünlülerdir, ya da çeşitli ses hadiseleri sonucunda ortaya çıkmış uzun ünlülerdir.

A. ALINMA KELİMELERDE GÖRÜLEN UZUN ÜNLÜLER

cemaât (9-28)

illā (10-9)

nāzır (1-13)

Meskūvde (2-1)

selā (4-29)

B. SES HADİSELERİYLE İLGİLİ UZUN ÜNLÜLER

B.1. Ünsüz Düşmesinden Doğan Uzun Ünlüler

h düşmesiyle:

h sesi bazen düşerek kendinden önce gelen ünlüyü uzatır.

māmıt (1-6)

mēmettin (4-21)

allāın (1-26)

ībrālm (1-49)

ğ,g düşmesiyle:

Genellikle iki ünlü arasında kalan ğ,g ünsüzleri eriyerek yanındaki ünlüyü

uzatır.

ulın < uġlın “oġlun.”(10-4)

aāş <aġaş “aġaç” (3-10)

oā <oġa “ona” (2-20)

deēn <deġen “deġen” (6-5)

saōl < saġol “saġol” (14-25)

eēr <eger “eġer” (15-4)

ūrendik <ūġrendik “ōġrendik” (1-96)

ortaā < ortaġa “ortaya” (10-6)

y düşmesiyle :

sūmeS <süymez (seb>sew->süy-) “sevmez” (7-2)

ķ düşmesiyle:

çō ēken <çok ēken “çok iken” (3-26)

v düşmesiyle :

Dudak ünsüzü -v'nin eriyerek düşmesi sonucu kendinden önce gelen ünlü uzar.

arū <aruv "iyi" (4-30)

meskūden <moskov "Moskova" (4-8)

r düşmesiyle:

Aşağıdaki iki örnekte -r düşerek kendinden önceki ünlüyü uzatmıştır.

sōña <sonra (6-12)

okımıyō <okumuyor (14-4)

B.2.Hece Kaynaşmasından Doğan Uzun Ünlüler

āketedi <alıp ketedi (3-5)

C.VURGU ve TONLAMAYA BAĞLI UZUN ÜNLÜLER

bi dahā (10-25)

hē (12-12)

İKİZ ÜNLÜLER

A.EŞİT İKİZ ÜNLÜLER

Bünyesinde aynı türden iki ünlü barındıran ikiz ünlülere eşit ikiz ünlüler denir.

1. y, g, ğ ünsüzlerinin eriyip düşmesi sonucunda, bu ünsüzlerin iki yanında bulunan ve ayrı hecelere ait olan ünlüler eşit ikiz ünlüyü meydana getirirler.

aā: maā <mağa "bana"(12-37)

saā <sağa"sana" (2-6)

aāş <ağaş "ağaç"(3-10)

ee: nee <neye (1-40)

eer <eger “eğer”(15-4)

ii: sıır <sığır (10-9)

hazırlıına< hazırlığına (1-83)

2. Ünsüz düşmesi olmadan meydana gelen eşit ikiz ünlüler de vardır. Bunlara alınma kelimelerde rastlıyoruz. Bir örneği vardır.

cemaāt (9-28)

B. YÜKSELEN İKİZ ÜNLÜLER

Bu tür ikiz ünlülerde birinci unsur daha kısadır. İkinci unsur birinciye göre daha geniş ünlüdür. Yükselen ikiz ünlülerin meydana gelmesinde daha çok y, ğ ünsüzünün düşmesi rol oynamaktadır.

ie: ciēn <ciyen “yiyen”(1-80)

ao: sāol <sağol “sağol” (14-25)

oa: oāda <oğada “onada” (11-6)

ōe: çōēken < çok eken “çok iken”(3-26)

C. ALÇALAN İKİZ ÜNLÜLER

İkinci unsuru birinciye göre daha dar ve kısa olan ikiz ünlülerdir. g,ğ,h,k ünsüzlerinin düşmesi sonucu meydana gelmektedir.

ai: bayı <bayığı (10-16)

allın <allahın (1-26)

sıbının <sahıbının (9-29)

dıstın <dağıstın (9-10)

baıdır <bağıdır (7-4)

aşı <aşığı (15-13)

ei: şındınde <şındığınde “şimdiki” (1-10)

oı: oı <oğı” (2-20)

ou: nout <nohut (4-20)

yourt <yoğurt (13-7)

öü: söüt <söğüt (15-6)

ei: börei <böreği” (11-7)

eitim <eğitim (15-12)

ai: ibrāim < ibrāım (1-9)

ÜNLÜ UYUMLARI

A) KALINLIK-İNCELİK UYUMU

Paşadağı bölgesi Nogay ağzında kalınlık-incelik uyumu genellikle sağlam olmasına rağmen, bazı eklerin kalın bazı eklerin ince sıradan olanlarının tercih edilmesiyle uyum bozulmuştur. Bu yüzden de kelime kökündeki ünlülerle ek ünlüleri arasında uyumsuzluk görülmektedir. Uyumu bozan ekler aşağıda belirtilmiştir.

1) Birinci çokluk şahıs eki -mıs ince ünlü taşıyan bazı kelimelere geldiğinde uyuma girmez ve kalınlık incelik uyumunu bozar.

işemıS (4-30) ciymıs (4-30) kesermıS (4-31)
sepermıs (11-11) bilmeymıs (11-12) etemıs (4-30)
Pişiremıs(4-30)

2) İyelik birinci çokluk şahıs eki bazı ince ünlülü kelimelere geldiğinde uyuma girmez.

köyimısdı (15-6) efendimıs (5-3) hepimıs (5-11)

3) -yatır yapısı tasvir fiili veya şimdiki zaman kullanımlarında kalınlık incelik uyumunu bozar.

üyleniyatırımıS (12-9) bəriyatırkan (12-10)
yetişiyatır (12-22) değiştiriyatırganda (15-23)
etiyatırganda (15-23) bitiyatır (15-26)

4)İlgi hali eki (-dın,-din,-tın,-tin,-nın,-nin) bazı ince ünlülü kelimelere kalın ünlülü şekliyle gelerek kalınlık incelik uyumunu bozar.

köydın (15-15) yerdın (15-38)
herkesdın (15-60) ümittın(12-45)

5) Yükleme hali eki de (-dı,-di,-tı,-ti,-nı,-ni) bazı ince ünlülü kelimelere kalın ünlülü şekliyle gelerek kalınlık incelik uyumunu bozar.

Köydı (15-14) yemekTı (1-114) mevlittı (1-75)
teyPdı “teyibi”(12-42) yerdı(15-37)

B) DÜZLÜK- YUVARLAKLIK UYUMU

Paşadağı bölgesi Nogay ağzında düzlük – yuvarlaklık uyumu tam değildir. Bir kısım yapım ve çekim eklerinin sadece düz ünlü taşıması uyumsuzluğa sebep olmaktadır.

1)Görülen geçmiş zaman eki hep dar-düz ünlülüdür..

boldı (4-1)	okundı (4-14)	oldı (4-21)
küldik (4-4)	büyütTim(4-24)	Kötürürdim(4-37)
yoldık(4-34)	öldi (1-14)	unuTTım (2-30)

2) Zarf-fiil eki -p' nin yardımcı ünlü olarak hep dar, düz ünlü alması uyumsuzluğa yol açar.

görip (9-16)	büKip (6-13)	süziP (11-4)
turıp (6-18)	turıP (6-18)	

3)-lık/-lik isimden isim yapma eki hep dar, düz ünlülüdür.

sugunlık (6-20)	cemboylık (15-44)	doktorlık (15-3)
söütlük (15-6)	üş künlik (4-20)	

4)-lı,-li isimden isim yapma eki hep dar, düz ünlülüdür.

Kösli(3-4)	sülükli (15-45)
köyli (12-44)	kırkkuyılı (1-14)

5)İlgi hali eki hep dar, düz ünlülüdür.

onın (15-10)	bunında (6-1)
undın(11-2)	kóydın(1-4)

6)Yükleme hali eki de hep dar, düz ünlülüdür.

moynı (6-13)	onı (1-67)
durumdı (6-13)	mektuPdı (1-12)

7) İyelik eklerinin dar, düz ünlülü olmasından dolayı uyum bozulur.

yüzimden (6-15) küni (1-35) Közin (14-2)
üyimiS (4-33) ólím (9-1) özi (1-26)
KolımıSban (10-28) úyine (2-3) köyimiSde (6-1)
ülín (10-4) toyımızda (10-14) ıorıusı (1-20)

8) Geniş zaman eki -r, yardımcı ses olarak -ı,-i aldığı için uyumsuzluğa yol açar.

bolır(7-3) bolır(15-58)
olır(4-31) TuTulır(10-25)

9) Emir kipi 2. tekil şahıs eki bir örnekte dar, düz ünlülüdür.

bolsın (2-28)

10) Ek-fiil geniş zaman çekiminde 3.tekil şahıs eki dar, düz ünlü alır.

doğrudır (3-17) yoğtır (15-43)

11) -miş eki aşağıdaki örnekte uyumsuzluğa yol açmıştır.

unutmışık (4-23)

Uyum bozukluklarının çokluğuna rağmen, Türkiye Tüekçesinde düzlük-yuvarlaklık uyumu olmayan bazı kelimeler uyuma sokulmuştur.

sabın (1-69) davıl (4-3) mamıt (1-6)
yavırım (1-10) şavıs "çavuş" (1-56) mecbır (14-20)

Bazı kelimeler de uyuma yaklaştırılmışlardır.

tavík (4-31) kuzí (4-31) ólím (9-1)
Kabíl (5-15) Tulím̄ba (10-14) Tolıtırıp (1-63)

ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

KALIN ÜNLÜLERİN İNCELMESİ

a>e değişmesi:

Tene (4-24) patetisli (14-6)

a>á değişmesi:

a>e değişmesinin tam gerçekleşmediği durumlarda görülür. Yarım kalmış bir a>e değişmesidir. Kalınlık incelik uyumunun sağlanmasına yönelik bir değişmedir.

áskerge (1-11) Táne (5-13) h á ber (12-9)

á det (9-14) meselá (12-12) náme (5-6)

ā> á değişmesi:

cenġáver (2-2)

İNCE ÜNLÜLERİN KALINLAŞMASI

e>a değişmesi:

Bu değişme aşağıdaki örneklerde görüldüğü gibi kalınlık incelik uyumunun sağlanması için olmuştur.

aġrap “akrep”(9-14)

barabar ”beraber”(4-33) habar “haber”(4-18)

e>á değişmesi:

Alıntı kelimelerde görülür.

cömárt “cömert”(1-49)

ável “evvel”(10-26)

bárabár “beraber” (4-33)

i>ı değişmesi:

ışine “içine”(1-43)	segıS “sekiz”(3-22)
şımdı “şimdi”(12-18)	mısfır “misafir”(2-3)
cengızdın “cengizin”(2-1)	arıpedın “arifenin (12-42)
zıncır (13-13)	

i>ı değişmesi:

i>ı değişmesinin bir ara safhası olarak görülür. Genelde yabancı kelimelerde kalınlık-incelik uyumuna geçişin ara safhası olarak karşımıza çıkar.

ıbrām (1-49)	ıstanbul (1-57)	ıslāmıyetke (6-7)
nışan (12-13)	bıraS (4-17)	alı (2-10)

Bir örnekte de emir 3. teklik şahıs ekinin kalın ünlülü olması sebebiyle, kelimenin kalınlık incelik uyumuna uydurmak için i>ı değişimi olmuştur.

ışsın “içsin”(5-15)

ķ sesinin kalınlaştırıcı etkisiyle de bu değişim görülür.

ķ ır “kir” (1-103) ķıyım “giyim”(1-101)

Bunun dışında örneklere vardır.

bır (6-1)	bıber (1-87)	ıř (9-35)
yırmı (10-17)	sını (9-33)	mınder (12-29)

DÜZ ÜNLÜLERİN YUVARLAKLAşMASI

e>ú değişmesi:

s úymeS “sevmez” (7-2)

YUVARLAK ÜNLÜLERİN DÜZLEŞMESİ

u>ı değişmesi:

Bazı kelimeler düzlük–yuvarlaklık uyumu sebebiyle u>ı değişimine uğramaktadır.

yavırım (1-10) şavıs (1-56)

mecbır (14-20) māmıt (1-6)

Bunların dışında bazı örnekler de vardır.

tulimba (1-34) Şıval “çuval”(1-16)

o>â değişmesi:

bâsa <bolsa(9-7) bâllyak<bollyak”olacak” (12-23)

bâldım <boldım (12-46) kâbuz <kobuz (4-29)

ü>î değişmesi:

çüzim “üzüm”(1-64)

mislîman “Müslüman” (3-3)

sîpirdim “süpürdüm”(14-18)

o>ú değişmesi:

ú yerge (2-19)

u>î değişmesi:

Tulimba (10-14)

u>ı değişiminin ara merhalesi olarak görülür.

Çocık (4-24) ToķiS “dokuz”(4-5)

onın (5-5) Kabil (5-11)

GENİŞ ÜNLÜLERİN DARALMASI

e>è değişmesi:

Bu değişim y,ş, gibi daraltıcı ünsüzlerin etkisiyle görülür.

cèis “çeyiz”(10-7)

èylermiS (11-9)

èşkitip (11-17)

Bu özelliğın dışında da örnekler vardır.

sèl (7-3)

èskişehirde (9-1)

kèsermiS (11-3)

patatèslı (14-6)

èski (12-10)

sèlam (8-2)

komutanı èdim (9-4)

köp èdi (12-36)

dèvam (15-5)

èndi (12-20)

èvvel (1-113)

barır èdik (1-37)

e>i değişimi:

Bu değişim y daraltıcı ünsüzünün etkisiyle olmuştur.

niyerden (1-60)

Bunun dışında bir örnekte daha görülür.

patetisli (14-6)

e>ı değişimi:

bışıy “birşey” (9-14)

şıye “şeye”(15-27)

sıyt <sıyıt ”Seyit” (13-12)

o>u değişmesi:

Bir örneği vardır. Bu örnekte de yabancı dilden giren bir kelime düzlük yuvarlaklık uyumuna uydurulmuştur.

dokturg “doktor”(1-58)

e>ü değişmesi:

süyer (seb->sew->süy-) "sever" (14-20)

o>ö değişmesi:

öndan son (12-39) doktöri (15-41)

söyarmıs (10-9) mazöt (4-15) söramadım (12-7)

ö>ô değişmesi:

Köreyim (D-4) dört (1-115) ô yerde (9-11)

o>ô değişimi:

töbe (1-100) cömart (1-49)

e > ä değişmesi:

Açık ä, e'nin normalden daha uzun ve açık bir şekilde vurgulu olarak söylenmesiyle ortaya çıkar. İlk hecede görülür.

änşe (14-22) yädi (14-13) älli (9-5)

DAR ÜNLÜLERİN GENİŞLEMESİ**i>ê değişmesi:**

şindéinde (1-10)

şimdé (1-10)

yêrlisi (12-1)

u>o değişmesi:

kozu (1-61) örneği söyleyiş kusuru olarak ortaya çıkmıştır.

yavrom (4-9) örneği ise -m'nin etkisiyle olmuştur.

u>ö değişimi:

Arapça'da o ünlüsü yoktur. Bu kelime Türkçe'ye geçerken u>o değişimi olmuştur.

ôsman (5-6)

ü>ö değişmesi:

Tek bir örneği vardır. Söyleyiş kusuru olarak ortaya çıkmıştır.

otobös (1-53)

ÜNLÜ DÜŞMESİ

Orta hecenin vurgusuzluğu nedeni ile oluşan ünlü düşmeleri.

arba<araba (1-62)

mesla<mesela (12-6)

orya<oraya(15-21)

kırkkuyılı<kırkkuyulu(1-14)

Hızlı konuşmaya bağlı olarak ünlünün düştüğü görülür.

sıyt <sıyıt" Seyit" (13-12)

ÜNLÜ TÜREMESİ

1)Başta Ünlü Türemesi

r ünsüzü ile başlayan alınma kelimelerde r ünsüzünden önce ı ünlüsü türer.

ıratladın (4-17)

ırazı(1-64)

ırahmetlik (1-15)

2)Ortada Ünlü Türemesi

İki ve daha çok heceli kelimelerde birinci hecenin ünsüzle bittiği ve ikinci hecenin ünsüzle başladığı durumda görülür. Tek örneği vardır.

dünya (4-40)

ÜNLÜ BİRLEŞMESİ

Ünlü ile biten bir kelime ünlü ile başlayan başka bir kelime ile arka arkaya geldiğinde, bu iki ünlü kaynaşarak tek ünlü haline gelir.

nedik <ne edik (1-26)

neteyim <ne eteyim(6-16)

mahalledēdi <mahallede edi(1-9)

dedimidi <dedi mi idi “dediği zaman” (15-60)

neken <ne eken (4-24)

nēdi < ne edi (12-11)

PAŞADAĞI BÖLGESİ NOGAY AĞZI ÜNSÜZLERİNİN ŞEMASI

	Süreksiz			Yarı Sızıcı		Sürekli						
						Sızıcı			Akıcı			
									Burun Akıcıları	Ağız Akıcıları		
	+	-	*	+	*	+	-	*		I	II	III
Dudak	b	p	p	<u>b</u>		v			m			
Diş-Dudak						v	f	f				
Diş	d	t	t			z	s	s	n			
Diş-Damak	c	ç	ç			j	ş	ş				
Ön damak	g	k	k			ğ			ñ	r	r	y
Orta damak												
Arka damak	ğ		ğ			ğ		h	ñ	l		
Gırtlak			ğ			ğ		h				

(+) Sedalı (*) Sedasız (-) Yarı sedalı (I) Yanaklı (II) Titrek (III) Nefesli

ÜNSÜZLER

b: Sedâlı, süreksiz bir çift dudak ünsüzüdür.

babam (1-52)

bardak (9-18)

badana (15-25)

beş (15-57)

bar(15-5)

̣b: Sedâlı, süreksiz yarı sızıcı çift dudak ünsüzüdür.

̣barsa (2-17)

̣bay ̣bay (4-11)

c: Sedâlı, süreksiz, diş – damak ünsüzüdür.

canım(1-25)

hacı (1-7)

cımirtka (15-53)

bacısı(1-56)

cakın(4-33)

̣c: Sedâlı, süreksiz yarı sızıcı bir diş – damak ünsüzüdür.

̣candarma(9-4)

̣reçim (15-23)

zıncır(13-13)

ç: Sedâsız süreksiz, diş – damak ünsüdür.

çocuğum(9-1)

çeyiz(12-24)

çok (2-1)

kaç (4-5)

türkçe (4-26)

Ç: Süreksiz, yarı sedalı bir diş – damak ünsüdür. Çoğunlukla ç>c gelişmesinin ara merhalesi olarak ortaya çıkar.

Çigare (3-11)

Çüzdan (9-14)

üÇ (9-23)

birinÇi (9-29)

Çocuk(10-24)

d: Sedâlı, süreksiz, diş ünsüdür.

düniya (1-75)

dayak (9-7)

düğünler(12-19)

dört(12-34)

düven(4-36)

f: Sedâsız, sürekli, sızıcı, diş – dudak ünsüzüdür.

fakat(15-17)

fazla(15-10)

efendimiS (5-1)

muzafperdin (1-14)

mısafır (2-3)

F: f ile v arası, sızıcı ve yarı sadasızlaşmış bir diş dudak ünsüzüdür.

ırFanlı (9-27)

veFat (12-4)

uFak (10-9)

seFer (9-28)

g: Sedâli, süreksiz, art damak ünsüzüdür.

gecesi (9-17)

Şalgı(15-2)

zengin(15-17)

gavır(3-3)

yerge (2-19)

ğ: Sedâli, sürekli, sızıcı, art damak ünsüzüdür.

düğünüm(4-3)

doğru(3-24)

ağdaldı (1-65)

buğday(4-20)

kağrı (3-1)

ğ: Sedâli, süreksiz, art damak ünsüzüdür.

ğaderim(6-16)

ağıt(6-21)

doğru(3-24)

oğlan(4-27)

anğaradan(1-14)

ğ: g>c gelişmesinin ara merhalesi sayabileceğimiz sedalı süreksiz, ön damak ünsüzüdür.

işğörmesi (12-37)

h: Sedâsız, sürekli, sızıcı, gırtlak ünsüzüdür.

hamurı(13-5)

hacı(1-7)

hoşap(10-12)

harpleri(1-11)

h: Sedâsız, sürekli, sızıcı, gırtlak ünsüzüdür.

yaħya (9-6)

h: Sedâsız, sürekli, sızıcı bir art damak ünsüzüdür.

baħşa(1-33)

ħabar(3-25)

iħsan(9-23)

ħaSreti(5-17)

k: Sedâsız; süreksiz, ön – damak ünsüzüdür.

kağnı(3-21)

keser(15-2)

köy(15-12)

kaynana(4-33)

âskerlik(15-31)

K: k>g gelişmesinin ara merhalesi sayabileceğimiz yarı sedalı ve süreksizdir. Kalın ünlülerin yanında orta damak, ince ünlülerin yanında ön damak ünsüzüdür.

Kün(1-19)

Kanepe(1-37)

Ketti(3-19)

öKüz (3-2)

Ketken (3-12)

ķ: Sedâsız, süreksiz, art damak ünsüzüdür.

ķazan(3-10)

ķız(3-12)

ķayınbaba(9-7)

aķrap(9-14)

Şaldık(4-4)

ƙ: Sedâsız, süreksiz yalnız kalın ünlülerle kullanılan gırtlak ünsüzüdür.

ƙayırlı (12-16)

şakırıp (1-118)

aƙraba (9-13)

mıƙtarlık (15-26)

l: Sedâlı, sürekli, akıcı, ön – damak ünsüzüdür.

zavallı(3-5)

yeşillik(15-10)

memleket(3-2)

oğlan(4-27)

yerleşmişler(15-22)

m: Sedâlı, sürekli, akıcı, çift dudak ünsüzüdür.

zaman(15-17)

annem(15-16)

mektuP(1-15)

memleket(3-2)

mercimek(4-34)

n: Sedâlı, sürekli, akıcı, diş ünsüzüdür.

nasıp(1-75)

zaten(15-6)

eniştem(1-14)

sünnet(10-23)

sandık(10-17)

ñ: Sedâlı, sürekli, akıcı, ön – damak ünsüzüdür.

soñadan (1-5)

yalñıS (15-12)

p: Sedâsız, süreksiz, çift dudak ünsüzüdür.

pencere(15-2)

para (3-26)

pılav(10-12)

pıstık (12-13)

hepsi(4-39)

P: p ile b arası, süreksiz ve yarı sedalı bir çift dudak ünsüzüdür.

Peygamber (5-3)

Pekmes (1-64)

Pancarga(4-16)

tePsige (11-10)

PaklavamıS (11-11)

r: Sedâlı, sürekli, akıcı, ön – damak ünsüzüdür.

töre(11-13)

bir (3-13)

doğru (3-24)

paradan (3-25)

rusya (4-8)

ř: Sedâlı, sürekli, akıcı, titrekliliği uzatılan ön – damak ünsüzüdür.

zoş(15-41)

meşhuş (10-12)

s: Sedâsız, sürekli, sızıcı, dış ünsüzdür.

sêlam (8-2)

senin(8-5)

süt(4-30)

saman(6-11)

senede (6-6)

S: s ile z arasında, sızıcı ve yarı sedalı bir dış ünsüzdür. Çoğunlukla z>s değişmesinin ara merhalesi olarak görülür.

köS (3-6)

bıraS (3-12)

SebSe (1-51)

söS(3-24)

TokıS (4-24)

s: Sürekli sedasız bir dış ünsüzdür. Normal s'ye göre peltek olarak söylenir.

bessik (4-20)

başına (2-7)

êşítbeymen (4-12)

Tişim (1-109)

ş: Sedâsız, sürekli, sızıcı, dış ünsüzdür.

şeker(12-13)

şimdi(12-9)

döşek(4-38)

şöyle(4-4)

işte(4-24)

Ş: ş>j gelişmesinin ara merhalesi sayılabilecek yarı sedalı bir di damak ünsüzüdür.

kenŞekti (12-12)

buŞuk (9-24)

Şocuklar(4-6)

Şalgı(15-2)

burŞak(4-34)

T: t ile d arası, süreksiz, ve yarı sedalı bir diş ünsüzüdür.

Tuz(1-52)

Tízımda(9-8)

Tana(10-9)

PahaTTin (4-21)

Tileymen (5-4)

v: Sedâlı, sürekli, sızıcı, diş – dudak ünsüzüdür.

severler (15-20)

zavallı(3-5)

gavır(3-3)

Şıvallardın(1-16)

baklava(11-13)

ŧ: g>v değişmesiyle ortaya çıkan, sedâlı, sürekli, sızıcı bir çift dudak ünsüzüdür.

aŧzı(3-24)

cuŧırt (11-16)

baŧursak (1-109)

davar saŧarmıS (1-34)

saŧ “sağ”(4-27)

y: Sedâli, sürekli, akıcı, ön – damak ünsüzüdür.

yumurta (13-11)

yedi (14-6)

yaz (5-6)

bey (5-10)

yani (6-8)

z: Sedâli, sürekli, sızıcı, diş ünsüzüdür.

zengin (15-17)

zaten(15-6)

remzi(4-11)

kız (6-14)

zamanda (9-18)

ÜNLÜ – ÜNSÜZ UYUMSUZLUĞU

Ünlü – ünsüz uyumu; dilimizde ince ve kalın olmak üzere iki türlü bulunan ünsüzlerin incelerinin ancak ince ünlülerle, kalınlarının da ancak kalın ünlülerle yana bulunabilmesi demektir.

Paşadağı bölgesi Nogay ağzında ünlü-ünsüz uyumu sağlamdır. Aşağıdaki örnekler dışında ünlü-ünsüz uyumuna uymayan kelime yoktur.

ögüS “öküz (4-36)

eşkiya (2-17)

ķ á ve (120)

ağın “Akın”(12-1)

ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

SEDALILAŞMA

Sedalılaşıma, sedasız ünsüzlerin kendi karşılığı olan sedalı ünsüzlere dönüşmesidir.

ğ>g değişmesi:

ğaderim (6-16) ağın (12-1) angara (1-57)
yoğtır (1-69) ğuran(1-10) çağar <yağar (1-42)

ç>c ~ Ç değişmesi:

Sedalılaşıma iki örnekte görülür.

caPık (1-94) coğ edi (1-82)

ç>Ç değişmesi ç>c değişmesinin ara merhalesi olarak ortaya çıkar.

Çüzdan (9-14)

p>P değişmesi:

p>b değişmesinin ara safhası olarak yarı sedalılaşıma şeklinde görülür.

Peygamber (5-3) Pekmes (1-64)

Pancarga(4-16) tePsige (11-10)

t>d değişimi:

dört (1-7)

SEDASIZLAŞMA

Sedasızlaşma, sedalı ünsüzlerin kendi karşılıkları durumunda bulunan sedasız ünsüzlere dönüşmeleri demektir.

ç>Ç değişmesi:

Çocuklar (9-1) birinÇi (9-29) üç (9-23)
Çulı Çapıtı (12-5) Çokta (14-21)

ğ>k değişimi :

şakırıp <çağırıp (1-118)

k>k değişimi:

aKraba (10-3)

t>T değişmesi:

t<d değişmesinin ara safhasında görülür.

Tizim (9-8)	Tileymen (5-4)	Tişim (1-109)
Tizer edik (1-100)	kenşekTın (1-114)	dörT (1-115)
taT (5-16)	Tuz (1-52)	

z>s değişmesi:

Bu değişme olumsuz geniş zaman çekiminde, birinci çokluk şahıs ekinde, birinci çokluk şahıs iyelik ekinde ve nadiren kelime kökünde ve çekim eki almamış gövdelerde görülür.

Birinci çokluk şahıs ekinde:

bilmeymıs (1-5)	sePermıs (11-11)	casarmıs (13-6)
cıarmıs (13-18)	ayıramıs (15-47)	atamıs (4-29)
şalarmıs (13-2)	oynarmıs (13-2)	

Olumsuz geniş zamanın üçüncü teklik şahıs çekiminde:

Kelmes (12-41)	dğişmes (15-45)	bermes (7-2)
----------------	-------------------	--------------

Birinci çokluk şahıs iyelik ekinde:

babalarımıs (3-1)	başımısğa(12-39)	balalığımıs (15-52)
-------------------	------------------	---------------------

Kelime kökünde ve çekim eki almamış gövdelerde:

otıs (13-15)	yalnıs (15-12)
--------------	----------------

z>S değişmesi:

z>s değişmesinde sedasızlaşma çoğu kez yarım kalır. Bu durumda z>S değişmesi görülür. Bu değişme olumsuz geniş zaman çekiminde, birinci çokluk şahıs ekinde, birinci çokluk iyelik ekinde, şahıs zamirlerinde ve kelime kökünde görülür.

Birinci çokluk şahıs ekinde:

eKemiş (4-20) KetemİS (4-21) kesermİS (4-31)
işemİS (4-30) atamİS (4-29) saklaymİS (1-12)
savamİS (1-34)

Olumsuz geniş zamanın üçüncü teklik şahıs çekiminde:

bilmeS (1-46) KörmeS (1-58) cedirmeS (1-72)
bılmeS (1-94) bermeS (13-15) etmeS(15-57)
şeKinmeS(1-30) cedirmeS (1-72)

Birinci çokluk şahıs iyelik ekinde:

colımİSdı(1-94) betİmİS (1-94) ılımİSnan (1-103)
olımİSdı (1-118) hepİmİS (5-11)

Kelime kökünde:

céyiS (10-7) söS (3-24)

Şahıs zamirlerinde :

bİS (1-8) sıSın (4-19)

b > p değişmesi:

hoşap (10-12)

b<P değişmesi:

Sedasızlaşmanın yarım kaldığı durumlarda bu değişim görülür. Türkçe olmayan kelimelerde daha çoktur.

PıskuvıT (10-7) Paklava (10-4) aPlam (12-43)
Pısırır (1-109) PahaTTin (4-21) Pek (11-4)

SÜREKLİLEŞME

Süreksiz ünsüzlerin sürekli ünsüzler haline gelmesi hadisesine süreklileşme denir. Sürekli ünsüzler, kendi aralarında sızıcı ve akıcı olmak üzere ikiye ayrılır.

Sızıcılaşma

ğ >ğ değişmesi:

Genellikle kelime ortasında meydana gelir.

doğru(3-24) ağdalardı (1-65)
buğday(4-20) kağını (3-1)

k>K değişmesi:

k>g değişmesinin ara merhalesidir.

Köreyim (11-14) Ketti (3-22)
KörmeS(1-58) Ketken (3-12)
Kelgen (15-59) KöyümiSin (1-95)

ğ>ğ değişimi:

bağşa “bağçe” (1-33)

ç>ş değişmesi:

ç>ş değişmesi bütün ağızlarda görülen bir değişmedir. Hece sonunda daha çok görülür.

geşbey (6-18) kün aşılğan (6-19) şevremiS(10-10)
aviş (9-35) orış (1-80) üş (1-12)
.işemiS (4-30) parşasını (1-43) şalıştım (14-18)

ç>Ş değişmesi:

üş (6-3) uŞkan (11-1) ŞaTlama (11-6)
buŞu k (9-24) ıŞğır (9-24) ölŞek (6-8)
KeŞe (1-115)

b>ḡ değişmesi:

b>v değişmesinin ara merhalesidir, bar ismi ve ber- fiilinde görülür.

ḡar bolsan (5-2) ḡer (6-7) ḡeriyatırkan (12-10)

Akıcılaşma

b>m değişmesi:

Ön seste görülen bir değişmedir. Bu değişme iç sesteki n,y akıcı ünsüzlerinin tesiriyle meydana gelir.

men (1-11) moynı (6-13) minip (15-43)

SÜREKSİZLEŞME

f>p değişmesi:

Yabancı dilden giren kelimelerde görülmüştür.

arıpedın (12-42) pırın (8- 6)

y>c değişmesi:

Nogaycanın genel özelliklerinden biri de kelime başındaki y sesinin c'ye dönmesidir. Bu bölgede de bu özellik görülmektedir.

cayılmaya(6-20) cedim (9-11) cüzük (10-20)
cürek (7-4) cerlerge (7-1) cıgıldım (8-2)
cımirtka (1-78) cemiş (1-114) colımısdı (1-94)

c>ç değişimi:

zıncır (13-13)

h>k değişimi:

koşkeldin (13-12) kayırlı(12-16) miktarlık (15-26)

m>b değişmesi:

bercimek (4-20)

h>k değişimi:

allaqqa (5-5)

SÜREKLİ ÜNSÜZLER ARASINDA DEĞİŞME

h>h değişmesi:

hazreti (5-6) ih̄san (9-23) h̄bar (9-23)

h>h değişimi:

saħabeleri (5-2) yaħya (9-6)

ğ>y değişmesi:

sıyr (10-9)

g>y değişmesi:

eyitmen (1-7)

b>y değişmesi:

süymeS (13-15)

r>ṛ değişmesi:

zoṛ (12-7) meşhuṛ (10-12)

DİĞER DEĞİŞMELER

ğ>ḡ değişmesi:

baḡursak (1-109) cavlıklarman (1-100) saḡar (1-102)

p>P değişmesi:

teyPdı (12-42)

ş>Ş değişmesi:

niŞan (9-7)

j>ĵ değişmesi:

ĵandarma (9-4)

reĵim <rejim (15-23)

garacĵada <garajgada “garajda”(15-43)

f>F değişmesi:

ırFanlı (9-27) uFak (10-9)

seFer (9-28) veFat (12-4)

ş>ṣ değişmesi:

bessik (4-20) başına (2-7)

ėşitbeymen (4-12) Tişim (1-109)

ş>s değişmesi:

ası<aşı “yemeği” (1-46) basımıSga (2-26)

aksam (1-33) kisi (1-20)

m>b değişimi:

eşitbeymen (4-12) geşbey (6-18)

ÜNSÜZ BENZEŐTİRMESİ

Paşadağı bölgesi Nogay ağzında ünsüz benzeştirmesi örneği azdır. Bu sebeple benzeştirme için bir genelleştirmeden söz edemeyiz.

şındı (şimdi) (12-18)

kossar(Koçhisar) (1-49)

eccacı (15-35)

allakka (5-5)

AYKIRILAŐMA

Sedasız ünsüzlerden sonra sedalı ünsüzlerin gelmesi şeklinde kendini gösterir. Paşadağı bölgesi Nogay ağzında, sedasız ünsüzlerden sonraki ünsüzün sedalılaşarak aykırılaşma eğiliminde olduğu görölmektedir.

tatarlıkTın (5-1)

uyakTa (5-4)

bitKen (6-20)

cürekTin (7-4)

işTe (9-2)

başKa (9-11)

aytTırıp (10-3)

yapTım (10-23)

asTık (12-44)

beşTe (14-11)

ocakTın (3-17)

aytTırayım (7-1)

Bazen de aykırılaşmaya ikinci ünsüz değil, birinci ünsüz sebep olur.

kaKtı (10-23)

ádeTKe (12-8)

ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ

d, ç, s ünsüzlerinde aşağıdaki örneklerde meydana gelen ikizleşmelerde başlıca sebep vurgudur.

yazıdda (1-5)

kım bar eddi (1-9)

Küççüğü (11-8)

bessik (4-20)

İKİZ ÜNSÜZLERİN TEKLEŞMESİ

Paşadağı bölgesi Nogay ağzında ikiz ünlülerin tekleşmesiyle ilgili az sayıda örnek vardır.

eveler <evveler “evvel” (1-77)

hıdırleSde <hıdırelleS(15-53)

sıyt <sıyyıt “Seyyit”(13-12)

ÜNSÜZ DÜŞMESİ

Paşadağı bölgesi Nogay ağzında, ünsüz düşmesi en çok r, l, y, ğ, h gibi akıcı ve sızıcı ünsüzlerde görülür.

r düşmesi:

Hem iç seste hem de son seste bu ünsüz düşer.

bışeler < bırşeyler (1-20)

bi dahā < bir dahā (10-25)

okımıyo<okumıyor(14-4)

yaşıyom<yaşıyorum(4-5)

sōña< soñra (9-16)

bi de< bir de (11-2)

ondan sona<ondan sonra (1-114)

h düşmesi:

Kelime ortasında düştüğü zaman kendinden önceki ünlüyü uzatır.

māmıt <mahmıt(1-6)

mēmettin<mehmettin (4-21)

allāın<allahın (1-26)

ibrām< ibrahım (1-49)

Kelime başında da h düşmesi görülür.

armanda <harmanda (14-18)

amır <hamır(4-32)

Kelime sonunda h düşmesi sadece bir örnekte vardır.

alla<allah (14-20)

g,ğ düşmesi:

g,ğ sesleri daha çok iki ünlü arasında kaldığı zaman düşer.

aāş<ağaç “ağaç” (3-10)

deēn <degen “değen”(6-5)

aşai< aşığı (15-13)

saōl<sağıl (14-25)

eēr< eger ”eğer”(15-4)

yemēimiS< yemegimiS (10-12)

zorlu< zorlığı (15-43)

ortaa< ortağa “ortaya”(10-6)

Ünlü ile ünsüz arasında g,ğ düşmesi azdır. Bu iki örnekte l ve r akıcılarının etkisiyle düşme olmuştur.

ūlın <uğlın “oğlun”(10-4)

ūrendik<ügendik “öğrendik” (1-96)

y düşmesi:

Birkaç örnekte görülür.

bışeler< bışeyler (1-20)

súmeS< süymeS “sevmez”(7-2)

céis <céyis “çeyiz”(10-7)

l düşmesi:

Kelime ortasında ve sonunda l sesinin düştüğü görülür.

aTmış< alTmış (9-3)

bosan<bolsan (5-2)

bosa<bolsa (1-33)

bosın<bolsın(1-64)

ķ düşmesi:

çō éken< çok éken (3-26)

t düşmesi:

Hece sonundaki çift ünsüz st ise, t düşer.

abdes (1-44)

serbes édik (12-36)

v düşmesi :

v sızıcı ünsüzü eriyerek yanındaki ünlüyü uzatır.

meskūden (4-8)

arū (arığ>aruv) (4-30)

YER DEĞİŞTİRME

Hece başında kapalı heceden sonra güçlükle bulunabilen r ünsüzünün telaffuzunu kolaylaştırmak için r yer değiştirmiştir.

torpak<toprak(15-56)

Aşağıdaki örnekte ise r yer değiştirerek hece başına geçmiştir.

abradın <abradın “arabanın”(4-20)

Bunun dışında kalan örneklerde vardır.

eşKilerdin <ekşilerden(1-29)

tesPisi<tePisi (9-14)

HECE KAYNAŞMASI

Hece kaynaşması ğ, h gibi aşınmaya ve düşmeye elverişli ünsüzlerin yanlarındaki ünlülerle birlikte düşerek kelime içindeki hece sayısını azaltması demektir.

tērmenmen<teğirmenmen “değirmen” (1-91)

şereflikoşşarga<şereflikoçhisarga (15-16)

HECE DÜŞMESİ

kossar <koçhisar) (1-49)

hıdırleSde <hıdırelleSde (15-53)

akeldi mi<alıp keldi mi (4-3)

TÜRKİYE TÜRKÇESİNDEN ETKİLENMELER

Yüz elli yıldır Paşadağı bölgesinde yaşayan Nogayların ağız özellikleri üzerinde, ses bilgisi yönünden yaptığımız incelemede Türkiye Türkçesinden ne kadar etkilendiğini tespit etmeye çalıştık ve şu sonuçlara ulaştık:

1) Nogaycadaki kelime başındaki k'ler Türkiye Türkçesi'nin etkisiyle sedahlılaşmaya başlamış, bazı kelimelerde de sedahlılaşmıştır.

Kün (1-19) Ketti (3-19) Körmes (1-58)
Ketken (3-12) Kelgen (15-59) Köreyim (11-14)
göç (15-27) görüp (9-16)

2) Nogayca'da ek-fiil (i-fiili) e- şeklindedir. Türkiye Türkçesi'nin etkisiyle i- şeklinde de kullanılmıştır.

çoğıdı (1-83) köpidi (12-14) yoğıdı (1-74)

3) Nogayca'da şimdiki zaman -e,-a (-y) ve (a+yatır+şahıs eki) kalıplarıyla çekimlenir. Bunun yanında Türkiye Türkçesi'nin etkisiyle -yor eki de kullanılmıştır.

okımıyo (14-4) yaşıyom (4-5) diymuyor (4-13)

4) Nogayca'da kelime başındaki y>c değişimi vardır. Fakat bazı kelimelerde Türkiye Türkçesi'nin etkisiyle bu değişim görülmemektedir.

yoktur (1-69) yumurta (13-11) yüzünü (15-9)
youurt (13-7) yok (4-6) yemek (15-61)

5) Nogayca'da soru eki -ba, -be,- ma, -me iken, Türkiye Türkçesi'nin etkisiyle -mı,- mi şekli de kullanılmıştır.

barımıyaksın mı? (12-10) Rusya mı? (4-8)
bilesin mi? (4-8) baş mı alır? (12-26)
o mı?(12-17)

6) Türkiye Türkçesi'ndeki kelime başındaki v'ler Paşadağı bölgesi Nogay ağızında b şeklindedir. Türkiye Türkçesi'nin etkisiyle artık b'ler v'ye dönmeye başlamıştır.

barsa (1-17) bay bay (4-11)

bar bolsa (5-2) ber (6-7)

7) Nogayca'da öğrenilen geçmiş zaman eki olarak -ptı ve -gan,-gen ekleri kullanılır. Türkiye Türkçesi'nin etkisiyle mış eki de kullanılmaya başlanmıştır.

mıtp koymış "unutmuş"(3-9) unutmışık (4-23) doğru imiş (3-24)

8) Nogayca'da 3.teklik şahıs iyelik eki hep dar, düz ünlülüdür. Bu sebeple 3.teklik şahıs iyelik eki düzlük- yuvarlaklık uyumunu bozan ekler arasındadır. Türkiye Türkçesi'nin etkisiyle geniş, düz ünlülü şeklinde kullanılmaya başlanmıştır.

köyü (15-45) gücüne (15-60) üstüne (13-8)

yüzümü (13-9) suyunda (13-7) müdürü (14-4)

toyunda (12-45) özün (14-24) köyünden (12-1)

9) Nogayca'da 1.teklik şahıs iyelik eki -m önüne hep dar ünlü alırken birkaç örnekte Türkiye Türkçesi'nin etkisiyle yuvarlak ünlü de almıştır.

çocuğum (4-5) düğünüm (4-3)

10)Nogayca'da gelecek zaman eki olarak (-ar,-er), (-ayak,-eyek,), (-gay,-gey) ve (etegan) kalıplarıyla çekimlenir. Türkiye Türkçesi'nin etkisiyle bir örnekte -acak eki kullanılmıştır.

ne yapacagan< ne yapacaksan (12-8)

11) Nogayca'da görülen ş>s değişmesine uymayan örnekler Paşadağı bölgesi Nogay ağızında Türkiye Türkçesi'nin etkisiyle görülmeye başlamıştır.

altmış (4-1) yaşıyom(4-5) dışarıda (4-6)

başka (4-36) işte (4-36) şey (9-2)

akşam(1-43) eşyadı (14-10) şeker (15-21)

12) Nogayca'daki kelime başındaki t'ler Türkiye Türkçesi'nin etkisiyle sedalılışmaya başlamış, bazı kelimelerde de sedalılışmıştır.

Tileymen (5-4) Tuvar (6-22) Tileymen (5-4)

Tízer édik (1-94) Tişim (1-109)

davar (15-34) dört (12-34) davılsıS (12-35)

13) Nogayca'daki s'ler Türkiye Türkçesi'nin etkisiyle sedalılışmaya başlamıştır.

bermeS (13-15) davılsıS (12-35) işemıS (4-30)

bılmeS (1-94) colımıSdı(1-94) betímıS (1-94)

saklaymıS (1-12) bıS (1-8) céyiS (10-10)

söS (3-24) sıSın (4-19)

SONUÇ

Giriş bölümünde tarihî ve coğrafi çerçevesini ana hatlarıyla verdiğimiz Nogayların Paşadağı bölgesinde yaşayan mensupları 1860'lı yıllardan sonra farklı bir coğrafyada farklı şartlar içerisinde yüz elli yıllık bir geçmişi geride bırakmışlardır.

Bu bölge Nogayları büyük şehirlere göç etmelerine rağmen köy hayatından da vazgeçmemişlerdir. Yaz aylarında köyelerine dönmektedirler. Böylelikle hem dışa açılmış, yeni vatana adapte olmuş, hem de köy hayatından büsbütün kopmayarak geleneklerini yaşatmaya çalışmışlardır. Birçok evde göç sırasında getirilmiş tavalarda, kazanlarda geleneksel yemeklerin yapılması millî değerlerini muhafaza ettiklerini gösteriyor.

Misafirperverlikleri, sofraya tanzimi, temizlik hususunda gösterdikleri titizlik bu bölge Nogaylarının başlıca vasıflarındandır.

Yüz elli yıldır bu bölgede yaşayan Paşadağı bölgesi Nogaylarının konuştuğu dil de farklı bir ağız özelliği kazanmıştır. Derlemelerimizde yaptığımız incelemede, Paşadağı bölgesi Nogay ağzının Türkiye Türkçesi'nden etkilenmelerini tespit etmeye çalıştık.(bkz.s.58)

Derlemelerimizde yaptığımız incelemede gördük ki; bu bölge Nogayları Türkiye Türklerinin ağızlarından etkilenmişlerdir. Düzlük yuvarlaklık uyumuna uymayan birçok kelime Türkiye Türkçesi ağızlarında olduğu gibi Paşadağı bölgesi Nogay ağzında da söyleyişte uyuma sokulmuştur.

Paşadağı bölgesi Nogayları Türkiye Türklerinden etkilenmelerine rağmen kendi köyelerine gelip yerleşen Kürtlere de Nogayca'yı öğretmişler, adeta kendileriyle anlaşmak için Nogayca öğrenmeyi şart koşmuşlardır.

Paşadağı bölgesi Nogay ağzında bugünkü Nogay yazı dilinden farklı olarak â, á, ê, ó, ô, õ, î, ï, ú, ünlüleri ve b, c, Ç, F, ğ, h, ħ, k, S, s, v, T, ünsüzleri bulunmaktadır.

Nogayların boy düzeni boylar birleşmesi şeklindedir. Paşadağı bölgesinde yaşayan Nogaylar Cestan (Yedisian) ve Cemboyluk (Yemboyluk) boylarındandır. Bu bölgedeki Nogaylar iki boya ayrılmış olsalar da hem derlemelerimiz sırasında, hem de derlemelerde yaptığımız incelemelerde iki boy arasında dil ve kültür farkı olmadığını tespit ettik. Yüz elli yıldır anayurtlarından ayrıлып, aynı bölgede yaşamaları onları Nogay adı altında birleştirmiş ve kaynaştırmıştır.

Sadece bu bölge Nogaylarının değil, Türkiye’de yaşayan bütün Nogayların ağızlarını incelemek, Türkçenin bazı problemlerini çözmeye bizlere ışık tutacaktır.

METİNLER

(1)

SÖYLEYEN : Zübeyde Yılmaz- 68 Yaşında

DERLEME YERİ : Doğankaya -Şereflikoçhisar

DERLENEN KONU : a) Gençlik Yılları

b) Kış Hazırlığı

-a-

— (1) hiç okula gitmediniz mi ?

— yok.

— (2) kuran kursunda sizde okıptınızba ?

— (3) inönü , inönü bar edı de, yasaK eTTi. saKlı okır edig. (4) saklı okır edik, hocalar okıtır edi. kóydın nādan imamları hoca turğanday ne tur, imamlar kelir edi (5) onlar bısge esgi yazıda bilmeS edik. yeni yazı zaten okımadıK heş bilmeymıs sōñadan üyrendik. (6) hacı māmıt okıttı bizge yeni yazıdı bıraS.

— yeni yazıda acı māmıt biletagan mıdıda.

—(7) hacı mamıTTı şekerden iyidi o , eyitmen edi. bıSge bır üş

dört ay okıTTı ya ondan men harplerdi tanıdım şımdı part Sart okıyman işte.(8)

esgi yazıdı olayın derinine inipTe bıS okımadıK, bılay alfabeti nedı bır eki

okıdık.(9) kım bar eddi. İbrāım hoca bar edi bilesınme, sızın mahalledēdı o. o

ırahmeTlıKden okıdıK , olay mınay namazlığımıSdı belledıK.(10) şındéinde ğuran

muran okıp bilmeydañ edik yavrım. şımdé halende peK bır bilmeymıSde ,

şekerliler,

— okımayı ne zaman öğrendiniz?

— (11) oğımıyı işTe harpleri tanıytagan men ondan son bîyerge keldim bayım áskerge ketti. (12) üş ay turdı enişten askerge ketti İbrahim, onman ugraşa ugraşa, kaynanadan kaynatadan mektuPdı da saqlaymıS, (13) bîr arkadaşı bar edi nâzır bilésin mi? (14) kırkkuyılı nazır bar eTTi de öldi, acı nâzır, muzafperdin babası, o benim eniştem ya , o anğaradan askerden keldi.(15) maã mektup aKelgen bayımnan, mektuP akelgen kaynanamın yanında berámadi. irahmetlik maã. (16) naday kaynanamman karşılıklı Şıvallardın yanında otır edik. (17) men niyakta otırımın o kaynanam maã balasını anlatadı. (18) Şuvalın arasına, un Şuvalın arasına mektuPTı tıktı maã da dép kösterdi. (19) mektuPTı aldım. o Kün biSde caTTı onlar. Qozu mozu soydik onlarga, askerden Keldi ya, bayımdın yanından, ondan soña caTTıq. (20) bışeler yazgandırman taã, kolına berámayman kaynana qorqusı bar, ondan sona men buã qapıdan Kireyatkan zamanda ayakkabı şevirgen kisi boldım. (21) ayakkabının üstüne salavıydım bilésin mi? onı bu alıp kisesine salır belledim men. (22) o da yavrı anayaka garap gorq gorq ayakkabılardı Kiydi. (23) ayakkabıdın işinde kaldı mektup.(24) ondan sona köyge bargan sona karaPTı allah allah benim ayakkabımın işinde bîr mektup bar dépTi algan ondan sona karagan, aTını yazgan onı okıgan aketip eniştege berge o bolmasa.

—(25) barganma barı mektup?

—e bargan canım berge eniştene ya olay bardı işte. (26) özi allam mektubını bayımızban konışamay, edik olay nedik eskiden olay edi yavrım(27) şimdigindey ne bar.

— balanızdı alatagan mı edimS kaynatamısTın yanında?
— alatagan edik canım men heş balamdı etbedim. (28) ırahmetlik kaynatam
maã Kızır edi. (29) çaman şebişlerdey der edi ,evvel şebişler bolatagan edi
bilesin me, ee, eşKilerdin ballarına, caman şebişlerdey bu bala dép öledi
dêr edi. (30) aşe balamıSdı almaykbıS mı ? alatagan edım men şeKinmeS
edim de kızır edi kaynatam ırahmetlik ballarını süyediler (31) dep kızır ediler
báyılarınmıS ballarımısdı alamaS ediler Kollarına yanlarına konuşamaS ediler. (32)
yanında bılay, bıSben de Konışamaydılar. (33) bısben nerde Konışiyak aksam
bosa kündüs aksamga kadar bahşa suvlaymıS.(34) Kuyudan tartıp suvlaymıs onıda
tulımba yoğ dinama yoğ ondan son davar savamıS sıyır savamıS.(35) KeŞede
kaynanadı kaynatadı Tösek salıp ,onlar cassı kılıyak, cazdın küni de mubarek
uzun boladı yassı.(36) onlar yassı kılıyak bıS Töseklerini salaykbıS kéter
edik.(37) namazda da ertemen barır edik tösek cıynamaga barır edik. (38)
onlardın Töseklerini cıynamaga, şımcéindey Kanepé ne coğedi kızım, onların
Töseklerini cıynar edik.(39) bazı Küni ertemen Pek erte bárateğan tırmanda enişten
turgıtıp ciberir edi.(40) meni tur töseklerini cıyna ,kaynatam ırahmetlik kızır edi
maã, nee bárateğan bosamda ertemmen bek erte kelme dép.(41) értesi Kün
barımayım bar diydi báyım gene baraman , kıs bosa sobalarını çağar edik.(42) suv
cılıtır edik ,evelden ocak çağar edik, ocak çağar edik ibrahım tezek çağar edik.(43)
ocaKTı deşer edik ışına tezek parşasını salır edik onın ışına kömer edik üstünde
bılay nemen Külmen nedın kürekđın arkasıman basar edik.(44) ustinede Kuman
salır edik baqır kumanlar abdes suvımıs onman cılınır edi (45), nerde nemen
cılıtıyak ibra gaz kayerde sabakban suv cılıtır edik. ocak çağıp suv cılıtır edik

tezekben bılay eter edik şımcéğindey tuv edi yavrım.(46) hamır ası cer edik, eyvá sebSe bilmeS edik bıS ,pılav eter ediK. tarhana şorbası eter edik.(47) Tomates ne étáğanmıdınıs biletáğan mıdınıS? (48) o zaman. tomatos ne eKıTiK. sonadan bahşámıSda egetaân edik. (49) tomatos Kavın sonadan eKıTiK basTa, bilmeytaân edik, onlardı eKer edik, akelmaydan mıdı kulkeyinden neden cuma küni, kaynatam bek comárt edi. Kulu mulı coğedi o zaman , íbrāim kossar, anğaraga kéter edi.(50) SebSe anğaradan geletaân edı ,SebSe meyvá anğaradan gelir edi. (51) o da ayda bır de, ayda bır tabı, ayda birmé eki ayda birmé ayda nerde SebSe yok, işte.(52) o zaman babam ırāhmetli Tuz aketedi eken, kaynatam Tuz aketbedi kamyonlar ketetáğan edı bu yerden kamyonman. (53) dolmış çok ondan sona otobös çok , aTarbaman bilméysinme sen, atarbaman KéTTim. eki Kere KéTTim. babam ırāhmetliknen. (54) anğaraga bır kere derege devirilip arasında kalıPban men.(55) aT arabası dere devrilgen Şuvallardın arasında kalıPban men at arabasıman anğaraga kéter edıK.(56) kızım üyerde catar edik. o zaman nav íbrahım şavıs bar edı , onun bacısı bar edı. bır onın atı nedı onlarga barır edik. (57) ne ışın baratáğan bolsakta zavallı o bısdı her zaman ístanbılkan edı atı onlarga barır edik onlarda catar edıK. ondan son bışeyler alıp kelır edik, o zaman pazar anğarada olay bır eki Tükkan anca bar edı.(58) olay Tükkanlardı KormeS edik bıS dokturg maktırğa kéter edıK.(59) at Pazarın da, at bazarıdır da ice bilmeymen üyerinde balaken de ,at Pazarında éken, (60) nav kamyonlar kéter edı evel evvel bu yerden kéter edı niyerden, kamyonlarga tonman orap salır edı babam ırāhmetlik meni ton bolataân edı evelden ton tıgetaân ediler.(61) kózulardın Terisin halletiP ton TiKer ediler onlarga orap akelır edı. (62)

bunlarga akelir édi meni, aynatam alarga Kelir édiK. ondan arba tutıp ekerge K ter  diK. (63) aynatam ırahmatlık ayda k te mi  ki ayda k te mi anaraga k ter  di herıydı TolTırıp akeleta n  di. bol  di aynatamın Kolu bol  di.(64) allah ırazı bosın,  zimdi bosın ır ondan s na ıncır, nelerde Pekmes tuv ada cer edik.(65) adaldardı eniten hal n anlatır tenekelermen akelir  di, aynanam sandıka salır edi onlardı kitler edi. (66) ayda bır d r m b rediken bunlarga bır bal edı diydi bal ne, ne ne diydi  yle bır TaTlı olır edi d ydi. (67) kir cuvar edik, kilnen cuvar  diK sabın co sabın bosa  ki   kenek bir sabınman sabınlaymıS onı, sıyakta kir cuvar edik. (68) ondan son aynatamda azarlar edi benim avrat he sabın kullanmayta n edi. (69) kil kullanata n edi siSde bir sabın harcaysınıS d r  di, bar, Co tuvı vaktımıda arıv g renek yotır da  ibrahim. (70) ee o zaman vaktı aruv edi aynanamın aynatamın, arbaman akelir edi (71) o aylarca sandıkta  rır edi ırahmetlik cegen cer edi camegandı atar  di.(72) inc nek ae biraS, cedirmeS  di aynanam ırahmetlik kaynatam arıv cumart edi de kaynanam olay edi toPladı toPladı netTi.(73)  leyek zamanda beline sardı paradı onıda bayram aldı, vay bısde  ldi ırahmetlik, sermep karadı kana benim param bar  di.(74) niyerimde bieyim baylı edi bayramga aytınıS, mevlitti ciberdik ayttı bayramga barıp, para mara yodı dePTi. (75) o kendi  zine de nasıp bolmadı  zine nasıp bosa, haa yalan d niya o da KeTTi o da KeTTi.

— (76) Kış hazırlığını neler yaparsınız?

—(77) cayma etemís, kış hazırlığı etemís, eveler işte orazağa hazırlar edik.

(78) şımcı kuskus o vadagan edik, bulgurdan şöyle unın işine salır edik, onu serPıP serPıP yuvarlap cımirtkálı unman eleydan edik (79) cımirtkaman şevırır edik yuvarlak yuvarlak bolır edi, erištenin işine onı kıatar edik. (80) orışlarda da onı yerdik, cien, şır, cüzim cer edik, onı cer edik (81) gözleme eter edik (82) şımdı başKa onday sebze mebSe evel onday kıop coğedi sonlardı etedagan edik (83) kış hazırlıma baska bışey coğıdıkı evvel (84) ne bıleyim aklıma baska bır şey Kelmeydiki, (85) bır öğıSdı soyar edik, bır öğıSdı soyarek, kısTa kısTın küni cer edik, şeklerini, kıyma etiP şeklerini Toltırır edik.

— (86) sucuk etetegan mıdımıs?

— (87) sarımsak, booş ,bíber Tolturıp, naday naday etip tolTırıp tolTırıp ılıp salır

edik. (88) bır kıazan etti asárek, onun yarısını KesıP ettin işine atárek o şekTin,

öndan tıgırşık tıgırşık etip kesıP kesıP aldımısğa salatagan ediler. mkaldın üstine,

(89) vay kıaydey taTlı bolatagan edi, kıayday arıv bolatagan edi, (90) Küzdın Küni

bulgır kıaynatır edik, bulgır TarTaredik, (91) kol teşmenmen he cışlerek dört

Táne teşmendi kıurık bulgır tartárek, kıızlarman ŞınlaP ŞınlaP tartadagan

ehe.

— (92)Başınızdán geçmiş bır olay var mı?

— (93)özimdikini anlatTım ya óğın saā, düğünımdı anlatTım, at arbaman mıniP

şımıldıkban, betımısge şımıldık cavıp, kenŞek boldık (94) kıar Tizden bolatagan

edi, ó zaman davıl soğatagan ediler, kelgen colımıSdı bılemeS edik, betımıS caPık

bolatagan edi. (95) Kelinkindey KöyümiSin qayardekémı bılmeS edik ,yabancı köyge Keldim men, (96) köyımısın qayakTa ekenini bılmeS edik, ondan sona e söylediler ondan sona ürendik, ürendik ya, (97) olmasa bılmeytaän edik

— (98)Düğün falan nasıl olur?

— (99) toylarda , kızlarga évvelkilerindey minder işler edik duvarlarda qaneóŞeler, duvarlardı Tizer edik, (100) töbesini Tizer edik, caólıqlarman, oyalı caólıqlarman töbe Tizer edik, (101) şımdı çok önday töbe tizgen,Tizer edik, kıyımlerdi nemen asár edik (102) öndan son davar saúar edik, evvel tuğranman şayqaP may éter edik, ne coğ edi, (103) qarısTırıp qolımıSman may éter edik, maqına naqıne coğ edi, qolımıSnan kır cubataän edik.

— (104) Kız isteme ye nasıl gelinir? Adet neydi?

— (105) ádet, Körmey barataän edik, köretaän edik, uzakTan anası babası Köredı ya , anaú kızdı saā alayım olım dér edi, balası da diyemeS edi, alsa alsın dér edi (106) évvelki, şımdıgındeı ben alayım sen kör yoğ edi babası beretaan edi, o da Körmey barataän edi (107) körmey barasın, tanımaysın, bılmeysın bargan yerındı, kaynanadı Körmeysın, qaynatadı körmeysın ondan son bır zaman alışamaysın (108)şımdıgındeı KöriP barmadık hepimiS önday,

(109) baúursaq éter edik toylarda ,baúursakTa, maydın ışinde mayalandı Pışırır edik, Tışımden qonışamayman, (110) şoyın qazanlar bolataän edi. onlarman Pışırır edik,önman toy eter edik, (111)helvaman Şay işer edik ,ayak Şay işer edik , ondan sona.

— (112)Düğün nasıl olur,nasıl başlardı?

— (113)bırkün évvel bayraq qaldırırılar, értesi Kün işte qudalar kelır (114)

ğudalarga ız tarafı yemek berir,yemekTı bergem son nıķāh kıyarlar,ondan sona kenŞek tuser, kenŞekTın üstıne cemıŞ saşar edik (115) kenŞeklerben, cenge bolır, dört beŞ tane cenge bolır,ondan sona KeŞe ıalır ediler cengeler, (116) ò Kün onda catar ediler,ertesı Kün kelır ediler, (117) ertesı kün betaŞarımıS bolır edı betını aşar edik. (118) aķŞamğada damaTlardı şakırıp, Kuyeòdı, olımSdı Keri Kösterır edık (119) Kene caslarga yemek berır edık (120) ıáve toy eter edık,olay eter edık ışte.

(2)

SÖYLEYEN : Şükrü Şener -72 Yaşında

DERLEME YERİ: Akın –Şereflikoçhisar

DERLENEN : Hikaye

(1) meskūvde şoróvbay bar éken , cengızdın, şoróbay çok cesur bır adam éken, (2) cengáver éken, şıgıp Ketken abire şıgıp abire şıgıp Kétgen zamanda (3) bır karTTın üyine mısafır bolgan (4) mısafır bolganda ólım dégen (5) sen hoşKeldín köterip alıp bır súyıpTı kökregine bır tüyüPTı (6) ondan sonra oğa dégenki saã dégen bır biye béréyim dégen (7) biye dégeni at başına dedi torba taKayım (8) o torbadı şey Tasma tagayım déydi Tasbada tasba taKıyatırğanda (9) bu sefer tayadı tay üykenleydı biye bır zalım bır adam bar éken keledi. (10) alı bėy diydiler alı bėy keledi onun anavaTTı (11) beredi almaydı navdı beredi almaydı (12) koy kuvalağan kuladı bėrdim almadı (13) koyandı ıslaydagan dorıdı berdim almadı diydi (14)tasba takkan biyedı aldı da ketti alı bėy diydi, (15) kayaka ketti diydi. (16)nıyaka ketti. arkasından kétedı, (17) bara bara barsa köyde bır, eşkıyalar keledi, (18)cav şaptı cav şaptı diydiler, bu peşine tüşeTı, (19) peşine tüşken zamanda barıp ú yerge onlarga, (20) bır kız keledi oã bır kılış bėredi (21) kılışTa naday baylık Pişiyeken etemaydı kelgende, (22) men sagã

bergen kılışım onı öltirir edi diydi, (23) neyse Kene turp keTedi
alibeydi tabadı (24) atTıydı alibey o gün atadı Tiymeydi (25) sonra
alibeydi öltiredi kéledi anasına alibeydi öltirdim, (26) basımıSga kêtbes
korlık ketirdim.

(27) men şey kêtemen diydi.

(28) kêt balam kêt kêtkenvey colın bolsın.

(29) hıdır coldasın bolsın.

(30) onman o ketedi işte ya, köp oya men unuTTım.

(3)

SÖYLEYEN : Damakan Özer - 79 yaşında

DERLEME YERİ: Şeker- Şereflikoçhisar

DERLENEN : Hikaye

(1) bizim babalarımız rusyadan kelmen. esKiden sallancak kuradikenler, kağrı bilen mi, (2) öküz arabalardan salıncak kurırlardı. kenŞekler kızlar sallanırlardı, ú yerden birevi kıysı memleket bolganını bilmey turimen, (3) gavır, misliman kızını alıp Ketken. kızdı alıp çoŞaTı, kız cırlaydı.

(4)oydan keldi on atlı

ş kırdan keldi kır atlı

ortasında şakır köSli şal atlı

(5)alıp ketedi kızdı, aketedi üyine, zavallı cırlaydıken.

(6) kök köS bayar kapıda

tıpı keş aşpa Toldıran

iki cavır yanımda

ınımdı ber dep otırar

dep cırlaydıken zavallı

(7)Ondan soña kenede biñ cas kız karap ketiPTi,senin ayıtkanında aytayım.

(8)alıp ketken kızdı, üyerge bargan dada? işte, hamı yanın bilelmiyakban kop edi. (9) ya işte mıtıp koymış, ha mıtıp koyman aşe dert birev mi, (10) cas kız karap ketiPTi arkadaşımın, biraS ketiPTilerde, deptiki aaş kızan asıyak, (11)arıkları semirtiyek, otradılar. Çigare cağadılar dinlediler,ondan turıp ketediler, (12)biraS taā KeteTiler,anav kız karap Ketken cas aytaTı,na yolda tütó

tuze dıydı,tötómisede aylanşık,na yol aylanşık bolsada töte dıydı.

(13) ketediler baradılar bir kapığa şaladılar,kız bas cuvııp yatırı eken,vay dıydı yulaksıS onmasındıydı kız, (14) it éken yulaksıSıda it balıp ürse basın masın cabıyaken, ânlar sınPıldap kireviy vanman, (15) vay yulaksıS onmasın dıydı, kız. (16) korkadı yaladı,onman otiradılar,şay, kave işediler, kız karap ketken cas ayTadı. (17) nav ocakTın şıgaragı şayPı éken dıydı,anav kızda diydiki, onun şıgaragı şayPı bolsa da tütüni doğrudır dıydı, (18) astında teri bar éken, teridi dép şırPadı.bu (19) bu kadar para dıydı,degende anav anlaydı. onımınan ana kayaka Ketti,dıydı.

-(20) anav birevdi ékev etbege Ketti dıydı.

-(21)babam kayaka Ketti,dıydı.

-(22)babam da segıS ayak at mınıp koyanşılup Ketti dıydı,

aúga ketıPTı babası. (23) işte ónımınan kızdı alıp toy eTip,üylenediler.

(şıgaragı şartı bolsa da tütüni doğru yanı)

-(24) aúzı üyken ékende,söyledıgı söS doğru imiş,akıllı éken yani,

-(25)sen dıydı, paradan habar hér dıydı, teridi şırPaTı. ne paradan habar ber dégen zamanda cas Tonını şırPaTı bılay, (26) saā dıydı navdın tüyi sayın para dıydı, parası çō éken casTın.

(4)

SÖYLEYEN : Havana Çimen - 74 yaşında

DERLEME YERİ:Şeker – Şereflikoçhisar

DERLENEN : Gençliği

-(1) sen kaçta üyledin? kaç sene boldı?

-ü elli altmış sene bolgandır.

-altmış sene bolgandırma?

-(2) ya altmış yétmış sene aldı.

-halil abi seni kaşırđan diya,kaşırđıma?

- kaşırđı

- (3) kayerden alıp kaşırđı?

-köyden kaşırđı, düğünüm boldı.

-davıl akeldi mí toyga?

-akeldi aşe

-(4) davıldı şaldımıS

-Şaldık, oynadık, küldük, her şıy eTTik, kábızımıS bardı eskiden şöyle biS

bunlarnan oynardık

-(5) kaç tane çocuğunuz var?

-menimbi , Çok TokıS tane çocuğum var, éki kız Kalanı oğlan. e burđa yaşıyom işte, (6) köyde Kalamam, Şocuklar dıŞarda, Şocuklar yok işte, bunlar var yanımda.

-(7) abla o senin akan , akandın kayerden kelgenini bilesınme akandın?

-bilemem aşe,

-kayerden kelgen?

-(8)rusya mı so meskuv, babam meskūden Keldi.

-kaç yaşında kelgen bilesin mı?

-onı bilmeymen

-(9) yani cas ekenme, balamı eken yoksa?

-cas éken de Kelipkoy

-işte öle yavrom , öle öle geldi KeŝTi,

-(10) kırkkuyga kettinme?

-kéTTim aşe, kırkkuyga, aŝinge

-bugün bugün cenazeye.

-(11) kim ölgen o?

-remzi remzi

-bay bay avırganta

-(12) avırıp ölevıygan işte akşam

-ba olay hêŝ eşitbedim, eŝitbeymen ki ,

-eŝitsen Kêter edin sen ya,

-(13) ē Kêttinnisbe?

-men ertemmen barıp Keldim.

-eŝitbedimki Kulak eŝitbeydı, KöS Kormeydı, Kulak diymuyor gulak

-(14) abla, sela bermedilerme?

-bermediler herhal diyá, bermediler bermediler

-mende ekindiden sōna Kōmüyekler dediler ékindi okundı díya.

-(15) işte öle

-osman kayerde?

-osman mazôt almaya ketti. mazôtnan tolı işi osmandın

-ne iş bar?

-(16) Pancarga Şıktı, kazayak eteyatır carta Kaldı onı navını aketti, işte öle öle işte.

-pancardı suvlamadıma?

-Pancardı suvladı

-(17) bolmadıma suvlap taā?

-taā tünegün Şıktı aşe, taā köp éken

-ama tünegün mazot keldide ıratladın bıraS

-(18) valla bilmeymenki habarı coKkı

-mazot parası keldi de...

-coğ biSge coğ ne

-(19) ne sıSın geldide berdide osmanga

-berdimé, bilmeymen heş habarı coğ

-allah!allah!

-(20) Pancar ektik, buğday eKemıS, arpa buğday ya, bercimek noğut.men bir kız

doğırdım, üŞ künlik ekende noüt yoldık, culktuğ noğıttı, abradın astına ne

ğurdık, beşşik ğurdık. (21) oraya catKızdık. birşey olmadı kız, şinÇék o

oğlı oldu kızını oldu. PahaTTin ğarakuradın bekŞisi eken, bizim nelikti alıp

taā hacı mēmettin yanına KetemiS kız cırlaydıken anav kım Keldi, (22) kalev

abiy hōyandın balası, bağırır ama nasıl dep evvelki ballar ınga ınga dep cılaytaān

edi ya, (23) barsak bizim kız cılay cılay, mıtmış unutmış işte.

-alla alla sende bayağı şalışıpsın.

-(24) aa o ŞalışKan neken, TokıS tene Çocuk büyütTim. Kolayma davar bar edi altmış yätmiş, ta halen bar, balası işte, (25) torın bar işte.Kel Kızım Kel.

-bugadamı nogayşası.

-(26) bu heş türkçe konışbayda, nogay bir kızım bar işte aúurıPada, bir kızım bar ıstanbılda, (27) üŞ oğlan bar anğarada, ikisi de yanımda. ne oğlan doğırdık ne kız doğırdık bışy yok, canları saú bolsın. (28) tek allah acılarını Kösterbesin.

-mızıkada da bilir misin? (29) Kâbuz Kâbuz, mızıkaman oynar edik biS, işte öyle.selâ berayatır, anaúga bèremeken.

-tatar çayı nasıl yapılır?

-şay atamıs ondan karabiber atamıS, tuz atamıS, (30) süt katamıS ayakban işemıS ya. inkal etemıS PişiremıS ciymıs, inkal inkaldı bilesinme ya, aldama.

-nav şeylerden arū aldama bolır diy mi.

(dışarıdaki hindileri göstererek)

-(31) ē bunları kesermıS inkal yaparmıS. Yaa tavik KöKüs, kuzi, inek inkal olur. kıazan börek olur, şır börek bolır, kasık börek yaparıS, herşiy yaparıS, (32) hamırdan amırdan, amır, ya işte.

-sen kaynananman kaynatanman turdınmı eş?

-turdım aş, barabar otırdık kaynanamman, (33) üyleri cakın edi, bizim

úyimis niyer edi. Kaynata olırdı, kaynana olır edi, görümce olır edi, bábár otırırđık, barabar otırırđık, barabar yerdik ondan sonra herkeş evine gelip yatarđı.

-(34) burşakta ektiniz be aba?

-burşakta ektik, mercimekte ektik, noğıt ta ektik, herşıy ektik, elimiSnen yoldık, herşey her şey.

-(35) düven barmı edi?

-düven bar edi, düven bolmasba, hala bar edi, at bar édi.

-(36) düvenden evvel başka bışıy barma edi,

-bizim zamanımıS düven edi,at araba öyleydi işte , öğüS siz gene bıraS arıv ekensiniS (37) ta eskiden kırdı catar edik harman yerinde. şoÇuklarıda Kötürürdim. (38) Onlara döşek koyardım, yatarđılar biSde iş Kőrirdik yabanda, onlar yalan oldı. (39) ŞınÇık motor taksi hepsi bar hepsi var ya.

-(40) yaa olay olay.

-düniya bılay işte.

(5)

SÖYLEYEN : Abdullah Kutlu - 67 Yaşında

DERLEME YERİ: Doğankaya- Şereflikoçhisar

DERLENEN : Hikaye

(1) bu tatarlıkTın şeysi, bir rivayetke Köre peygamber efendimiS zamanında peygamber efendimiS doğuga karap (2) bır dua etediken, sahabeleri soragan ya efendimis bu doğudın bir özelliği bar bosa (3) biSde dua eteyik degende Peygamber efendimıS yok (4) uyaqTa bir Kullarım bar biran önce bizge Kelip katılmasını Tileymen, (5) cenabı allakka onun ışın dua etemen deydi, (6) ha o zaman hazreti osman diydiki bir name yaz (7) men ketiP onlardı islâmiyetke davet eTeyim, (8) name kemiKTin üstine yazıladı, Keledi doğuga tatarlardı tabadı, (9) tatarlar o zaman beylik halinde yaşaydı ekenler (10) beydin birevine keledi, bey diydiki çevredeKi beylerdı toplayıq, danışayıq, (11) Kabil eterseler hepimıS islamiyetti Kabil eteyik, (12) attı cıberedı hepsini toplaydılar, (13) beylik on Táne, name bır Táne, kemiktin üstine yazılğan, (14) u yerde birevi diydiki bunı kazanga atayıq Kaynatayıq (15) herkes bunı işsın islamiyetti Kabil etsin, (16) o zaman birev birevine taT al taT al, (17) yani TaTını al, haSreti osmanda diydi sizin isminiS TaTal bolsın, (18) onun üstine TaTallık, tatarlıkka dönedi. .

(6)

SÖYLEYEN : İbrahim Yılmaz - 52 yaşında

DERLEME YERİ: Şeker – Şereflikoçhisar

DERLENEN : Hikaye

(1) bunında hikayesi navdır, eskiden köyümSde bîr ağa bar eken, (2) bir de orta hallı fakır bîr âle bar eken, (3) üŞ bîr êki atı veyahuTTa bîr êki sıyırı, (4) bîr êki davarı falan bolgan bîr aile (5) bunlardın tam abırlı deñ ayımıS yani nisan ayında (6) bîr şugunlıkTa bolgan senede samanları tavısilgen tabi, (7) samanları tavısilgen de ağaga barganlar degenlerki yav işte biSge bîr ton saman bîr , (8) ton yani at arbasıman bîr ölŞek ağada degenki (9) kızdı, kıızı bar eken abırlı dep (10) kızını maã bîrirsen abırlıdı maã bîrirsen (11) saã bîr ton saman bîrirmen degen (12) òndan sōña abırlıdım babası üyge Kelgen tabi (13) moynı büKiP bîkesine durumdı anlatgan (14) bîlay bîlay dep o arada kız eşitgen (15) degenki, baba bu hayvanlar ölmesin benim yüzimden (16) barayım neteyim aşe benim gaderim êken degen (17) ağaga bergenler Kızdı ağada bunlarga bîr ton saman bergen (18) aradan işte êki kün geşbey turıP abırlı kenŞek ketken (19) sona tabi kün aşılğan heryak ot zaten (20) kün aşılğan şugunlık bitKen sona mallar ketkenler kırga ot cayılmaya (21) o arada anası ağıt yakkan

(22) abırlı ketti abısıp

Tuvar oTKa cabısıP, dep

(7)

SÖYLEYEN : Fatma Uzun – 73 Yaşında

DERLEME YERİ: Köstendil (Boğazören)–Kulu

DERLENEN : Mani (Şın)

(1) aytTırayım atandan

bert alayım

özün süygen cerlerge

üy salayım

(2) aytırsan atam bermes

anam súdeS

ötuS eki tamardın

birevî iymeS

(3) boztorgay değen hayvandın

cılgada bolır yuvası

camgır cavar sél alır

cılay qalır anası

(4) anlaTır édi ana degen TaTlıdır

TaT cürekTin baıdır

Sağınırısın sarı mayday

öğsersin anandı

(8)

SÖYLEYEN : Nazife Ergin - 69 Yaşında

DERLEME YERİ: Köstendil – (Bogazören) -Kulu

DERLENEN : Mani (Şın)

(1)kökten uŞkan tırımtay

ķanaTın ķımtay

ķalay arıó otırı

éki aķ totay

(2)asıldım ayva terekke

cıgıldım saSga

sélam bëriP toKTadım

sendey kısga

(3)asıldım ayva terekke

cıgıldım saSga

şasımdan salkım kurırman

sendey kısga

(4)térezesi ķapıday

ķapısı ayday

Pek maktaysın ó kıSdı

Köreyim ķayday

(5)şınşıman döp makTanma

senin özin

şınşılarga colıksan

qaynar qözin

(6)şınılyak bolsan ŞaTlama

şıqTı canım

şemirşeğim qaynadı

qarıqtı qanım

(7)şaqırdı qoras aTTı tan

ayan mayan

şoşekenindi bileyim

tanga Tayan

(9)

SÖYLEYEN : İhsan taymas -61 Yaşında

DERLEME YERİ: Şeker – Şereflikoçhisar

DERLENEN : Hayatı

-(1) kaç çocuğun var amca?

- altı çocuğum bar, altı balam bar, olım bar, eki kızım dört olım bar. Çocuklarım eksişehirde.

-(2) nogaylarman komşadılar

- nogayşa hep nogay onlar ü yerde çalışadılar, şey aşaydılar, aTımı sen akel, köbete yasaydılar barganda maã, işTe ne bileyim men

-(3) askere nereye gittin amca?

-askere ozata gittim, ozata okıdım. Bingöle giTTim, bingölden çıktım ösnege gittim, ösnekTe kaldım, ee aTmış ay askerlik yaşadım. (4)

candarma edim, ü yerde şarakol emen emen komutanı edim, bayı oğır yazarım yok ya şarakol komutanı edim.

-(5)acı amca kaçta üylendin kaç senesinde üylendin?

- älli alTı da üylendim.

-köyden üylendin me?

-(6)köyden üylendim.bu yahya berberdin kızını aldım.

şurancılı aslı, aslında şurancılıdan Keldiler.

-alıp kaştın ma?

-öle canım şaşbadım canım.niŞanlı boldım, niŞan eTTim, şayın babamdan

dayağ yedim. (7) tas aTTı, tiygen bāsa ltırır edi

-ne uşun dayağ yedin?

-(8)nişanlımman barıp Krişeyim dgende, ekevimiS ofiridik arđada, tam Tizimda tirırdı keldi şapıdan bir Taş aTTı.(9)ya olaylıkban toy eTTim işTe, davılda bar edı.

(10)agboslarman, dāıstan bar edı. onların halaları malaları hep toPlanıp kıldık, tam davılda vurulıyatrı edı, (11)keldim ğemen bir tbek cedim. akettiler meni bunlar, şeyge başKa bir üyge, sāit amcadın üyine şaTTılar.  yerde otırdık.(12) kyev cas bolıP yaa, onday boldı. ğepisi, toy şenlikli boladagan edı kırķkuyular.

-(13)kave toy barma edi?

-şave toy bar edı ya,

-tutunkade ne?

-(14)ne bileyim bir ādet dp , bunun bışıy bir tesPisi bardı zorman brdiler a, aşraba aşrap şaşsında, üzdan , bābamdın naday bir traş maşınası bardı onı aldılar, (15) onday mınday bışey, ul beTTen aladılar, ul betlilerden kıız betliler aladı, onlarda dağıTadılar. (16) işTe Kendi aşrabaların ğorip onday toy baladı, toy bolgan sña.

-(17)toydın işinde boladı, şına gecesi degen kni mi?

-(18)e,  zamanda bir şave dağıtatılar millet kelip yardım etedi, para atadılar, biSim kışkıylıgımıSde temelli bizge bir bardak şave berirdiler.(19) siSi kırdırıyekbiS dep, ondan sona bizi şuvalaP şığartadagan ediler. (20) olay bir ttngade boladı.ondan sona bir şave toy boladı.ondan sona Kerisin Keri kenŞek tsken sona bir şey toyı daha boladı, (21) kave toyı boladı o zaman Kene yardım etediler

bir birine caslar maslar toplandı, torıganman delikanlığa bir yardım bularak toPlanadılar, öyle, (22) ondan sonra bet aşar boladı. biykeler kelediler bet aşayak dep.

-(23) ihşan toyman o zaman kav toyda üç dört tane yenge bolır kızdın, onlar eşya berirler. o eşyadı, paradı atgan caslarga. (24) kimine işğır berirsın İbrahım eki buşuk kayma atgan oğa şontay berirsın, işkır berirsın. paraga göre dağıTadı onıda.

-(25) o yengeler para berirsın , o yengeler yatağın üstüne otırır para alırlar. kapı basma yaparlar, kapı basma eterler. onlarga para berirler(26)sandık açılmaydı der, kapı aşılmaydı der, bir çok adet bar bizim bu yerde olay işte kop adet bar edı ya eskiden şimdi kalktı.

-(27) kenşek tüser atları koşığa tizerler. ta anav şey barya, ırFanlı barajının ü yerge, (28) atlar koşığa kelgeşip ü yerdeki cemaat caslardı Küreştirirler bu seFer.

-(29)birinçi bolgan casga ne berediler?

-yav işte, o toy saibının durumu ariv sahibinin o bolırsa bahşış beredi tabi.

-koşkar moşkar.

-(30) yok canım koşkar ne arasın ne arasın para berir.

-(31) koşığa saldı mahmıt ağa koşığa saldı.yabandan atlar keldi, taā ırFanlı barajına şaPTılar. (32) kim birinci keldi tabı bahşışdi o alayak.

(33)anlatbasını bılmeymıS bıS, kenşek tüsKen küni alış veriş eterler biykeler. kız bet sinı berir, erkek bet o sinilerin karşılığını berir. (34) berme, az berdin dep, haydı babam bakırsınlar kelip kavga eterler. birde o arada talkan,

ballar talkan alıyakbıS d p, (35)  apıĝa yıĝılır, bereyege bır avış talkan,
alĝan k ter, alĝan keter ama onı us lin  g re anlatbak, iş onda yanı.

(10)

SÖYLEYEN : Mahuv Küçüküenal -68 Yaşında

DERLEME YERİ: Köstendil (Boğazören)–Kulu

DERLENEN : Düğünler

— (1) navnı aytTa men bîr tînlâyım,

— (2) kıSban cas bîrev bîrevini tabadı anam, (3) aytTırıp ħarmak koyuP

koyu ħndiği aħaġa anaga ħaramaydılar, (4) ondan son kızın kelip aytak men

cas taPTım ūlın kelip ayıryak , (5) ondan son barıp bîr ħayırlı TaTlısın ciysın toyını

etesin, eşyasını alasin. (6) işTe, şamata şenlik ortaā bîr nelik ħarıladı alış

verişdi, (7) ceyiS Pek köp, cêis köp, bîSîm tatarlarda , (8) alış verişte köp, arıv

bizim ádetimiS töremiS yemekmiS étbessik (9) uFak mal bile soymasSık

illā üyken mal, sıyrır, tana, sıır soyarmıS Tana söyarmıS, (10) şevremiS

ħalabalıħ boladı toyumuSdın , (11) alış verişimiS arıv boladı, ceyiSimiSde

olay.

(12) meşħur̄ yemeimiS işte pilav şorba dolma hoşap. (13) taTlımıS olir işte, tatarlardın taTlısı bolmasba?

(14) Tulimba TaTlısı, biSim bildiğimiz biSim taTlımıS , TaTlımıS Paklava,

olay bolir toyımızda, (15) toyımıS arıv bolir toyımıS. (16) TaTlı cermiS ilk

taTlıda bayāı yirmi ötiS sandıħ lokum Keter. (17) yirmi ötiS sandıħ PiskuvıT keter.

(18)bizim akrabalardan erkek üyine bilesinme erkek üyine keter. (19) ondan da

āketip kız üyine aketirler birazını üyerde cerler. (20) yemegini cep cüzükTi

taġarlar casban kıS keser Kelirler işTe, (21) benim üyken kızım diydeki keşkem

bılay bolayamı bilgem bolşam (22) ęardaşımdı üylendiririm bu ęadar Şenlik
bolayagını

(23) torına yapTım, sünnet ettim, üye kelmek ęaKTı , ęastanege aketip
kestirediler bilesinme, (24) üydi süslerler, Çocuk yatar ęonı ęomşu gelir (25)
altını tağar parasını atarlar gelenlere de bi dahā taTlı TuTulır, (26) ável
ęalabalık édi ya Şimdi ęarı ęoca ęaldı (27) atamanlarımıS bolır, onlardı
sóyarmıS (28) KolımıSban ciymis biS eski zamandan ęalğan .

(11)

SÖYLEYEN : Tenzile Yorgancı- 68 Yaşında

DERLEME YERİ: Mandıra-Kulu

DERLENEN : Yemek Tarifi

(1) etti kıyarmıS, ıŝının malzemesini katarmıS, (2) soğanını, biberini tuóurarmıS, undı iylermiS undın ıŝıne bi de cımırTKa sıtarmıs, (3) tahtaman aŝarmıS onı ŝaynık ŝapaklarımın késermiS (4) otka suvını salıP ŝaynatıp süziP alıp (5) sarımsaklı cuóirt ŝatarmıS onınla cermiS (6) adını kazan börek deriS, tavıkTan yaparıS onıda tavada pırında oáada taba böreği, göbete deris, (7) biraSları göbete der, biraSları taba börei der, (8) birde gene Küççüğü olur ŝasık böreği deriS, (9) baklava undı eylermiS beş altı cumırtka sıtarmıS üyken tahdağa göre aŝarmıS, (10) tePsige göre yaSarmıS bezelerini netiP pırınlarga atıp, (11) işte ŝerbetini ŝoyarmıS tabı malzemesini ıŝıne sepermıs PaklavamıS olay, (12) başKa taTlılardı da gençler bildi biS bilmeymıs, (13) biS evvelden töre baklava bolıp keliyatır

—(14) aldamayıda aytınma?

—(15) hamırı dört Köŝe keseriS, et suvına salırıS asarıs, (16) üstüne cuóirt katamıS, üstüne yađ ŝoyarıS ceris, (17) ene tabaları bar, hamırdı eŝkitip.

(12)

SÖYLEYEN : Gülsüm Pekcan - 66 yaşında

DERLEME YERİ: Akın – Şereflikoçhisar

DERLENEN : Karşılıklı Konuşma (Muhtar ile Gülsüm Pekcan)

— (1) ağın köyünden men.bu yerdin yerlisi.

— (2) babanlar kaŞTa kelken bu yerge?

— (3) heş bilmeymen, babamdı bilmeyki babamdın kaŞTa Kelgenini bilsem.

(4) babam veFat etkende men kışkıy edikenmen.

— (5) peki annenden mesela bılay amcandan eşitkenin yokba. (6) mesla şu yerden keldik şunday boldı.

— (7) heş eşitbedim, sòramadım da onlarda heş ayıtaytbadılar. eşitbedim yanı o zaman ònday bir nemen meŞgul òlmadık.

— (8) eskidin ádeti köp. neyetiksin sen ònı. şimdiki ádeTKe köre eskidi ne yapacağan. (9) şimdi ne bolıyak şimdi bırev birevini tabadı, adı bıS üyleniyatırmıS. birde eşitiPsinki ne kızdan háberin bar ne balandan şimdi boldı. (10) eski zamanda kışdı bériyatırkan usul barmıyaksın mı dep, anasıman aķası kaldı mıdı tamam bérirdi.

— (11) bikedin adeti nedi o zaman?

— (12) meselá KenŞekti aldı hē, ülbeT ne aketetañ edi. bısey

aketañmıdı. (13) mesela o taTlı cengen sona veyahuTTa nıŞan taķan sona.

— aynı cürgen lòķım Piskuvıt pıstık şeker, dakısı bolırdı. (14) eskidin

ádetin niyetiksin eşkidin biykelerdın nesi köp idi.

(15) Çulı Çapıtı ortada bîr köp cürirdı o sıPıra berirdiler, sıPıra alırdılar. balcalar yasardılar, talkan takar édiler, eskidi néyeteksin sen (16) ónday édi kenŞek túsken Küni kayırlı bolsın dép keter édi. (17) kudağaylar, ú yerde sıPıra bérir édiler.

— orıngade degenmıS ò mı?

— (18) òrıngade yok, orıngade ayrı şımdı hale cüredi orıngade canım .orıngadeğe orımbasan déydier, orıngade cüredi şımdı daā.

— (19) düğünler nasıl şımdı?

— ē kızlardı, ballardı üylendirdim, kurTıldım o gayleden. (20) tek başımaman işte. e éndi torınlarga başladık. (21) üyken baladın kızlarını kenŞek eTTik, éndi ballarını üylendiréyekbıS .(22) allah nasiP étse. kızlardın kızlarını kenŞek eTTik kımısını, kımısı Turı işte. bakalım yetişıyatır, okıyatır. (23) allah nasiP éterse inşallah bāliyak.

— (24) patık, patık çeyize mi?

— (25) torunlara.

— (26) kızların çeyizine neler yaparsınız?

— o ho kızların ÇeyiSine aytıyak bosan baş mı alır. (27) kızlarım arabağa mingişim ÇeyiS, biSim bu yerde ÇeyiS tavusulmas, (28) sandıklara basar aketirler yanı heş işleme işlerler bu yerde, (29) mınder işlemeler, dıvarda, üydı cayarlar. (30) töbelerini hep süslerler yanı.

— (31)siSin köyde taā bar mı o yav?

— (32) şımdık bayā kıyıldı éndi, eveli bardı haláde havas etgende caya biledi.

— (33)sizde yapmışmıydınız?

— (34)yaptık ya gitTi. kızlara hep yaptık, ben dört kızım bar.

—toyındı anlat.

— (35)ay benim toyım nêteyeksın sen. davılsıS mavılsıS bolgan bir toy benim toyım. (36)biSım ne yaşıtıms köp êdi, emi herkestın üyında ablası nesi barıdı, bıS serbes êdik. ē birden birge benim ablam kenŞek boldı. (37) iş maā ıladı. öyle zoş boldıki iş ‘görmesi. (38) ıayıP ıırda cürgen adam ıslaP akelsen iş ‘görmesi ıayday zor. (39) üyle üyle alıştıık.işte öndan son başımısğa ıalğan sona.

— (40)bir eki şın ayt.

— (41)şın,şın Kelmeski. katÇa man, êkevımıS bizim orhandın toyında kenŞek tüşüyek Kümü ıazan asıyatırımıS,şınıladık. (42) bir ö ayttı, bir men aytTım. benim ııymette teyPdı aşқан alğan. arıpedın ıızı, (43) benim aPlam, üyken aPlamın ıızı.

— katca kim?

— (44)sarıdın biykesi, sıSın köyli katÇa. sadöv turıydın bacısı bārabār biSım orhandın toyına kazan asTık. (45) e şınlap turımıS êkevımıS órhandın toyında o zamanda işte, ümittin toyında ayt mayt dediler de, (46) aytamadım yanı aytıyak bāldım bir nettim aytamadım.

(13)

SÖYLEYEN : Sabriye Özbek – 71 yaşında

DERLEME YERİ : Mandıra – Kulu

DERLENEN KONU: Yemek tarifi ve Mani

— (1) nogaylardır toyları nasıl olur?

— (2) işte aynı bildiğimiz gibi, Kobis şalarmıs oynarmıs ondan sonra cıyanırlar, kızan asarlar.

— (3) düğünlerde hangi yemekler yapılır?

— (4) şır börek, etti kıyarmıs hamırdan işi ne salırmıs, mayda kızartılmıs, taba börek yasarmıs, (5) tavıktı kesermıs kumpırınan Pişirmıs yazarıs hamurı maylarmıs işine salırmıs fırına berirmıs. (6) üyken börek casarmıs, kşık börek bar, aldama yasarmıs, aldama da etti haşlarmıs, (7) haşlanmış etin suyunda da o hamırı Pişiririz onun üstünde sarımsaklı yogurt dökeriz yeriz, (8) eti üstüne Tizeriz o da aldama işte, kurarlardı şımlıdıktan işine kenşek tısirirlerdi (9) ertesi Kün onun yüzünü aşarlardı, (10) bizim tatarlar tavanın ışında kalay derıs kalakay yapardılar, kalakayları yuvarlardık, (11) yumurta birbirne vurıp kırardık..

(12) sıyt Osman saraydı saldırgan ayda

sen nişanda çok edin kşkeldin toyga

- (13) belindeki belbevin beş kıabat zıncır
avzın senin nametli Tilin incir
- (14) belindek belbevin beşyüz eter
kisendeki suú parası saga ceter
- (15) ayttırayım akandan berse alayım
canın süygen yerlerge üy salayım
aytırsan aqam eş bermeS anam süymeS
otis eki tarladın birevi iyemeS
- (16) koy avledin ışinde kıoy komalak
nışanlındı men Körd im tıp tımalak
koy avledin ışinde koydın kııSı
konrav sesli bar pesli baydın kııSı
- (17) kıasık börek casayım kıasımdı kerıP
kıayın biken bolayım sınılımdı berıP
- (18) cıalarmıs yā Pek cılaytanmıS bıS, cıalarmıS

(14)

SÖYLEYEN : Hatice Erbay - 67 yaşında

DERLEME YERİ: Şeker- Şereflikoçhisar

DERLENEN : Hayatı- Mani (Muhtar ile Hatice Erbay)

(1) şınşımın döp maktanma şınşı özin,
şınşılarga colıKsan kaynar Közin.

—devam , devamda işte Kelse,

(2)kaç çocukunuz var ?

—dört ólüm bir Kızım var, dört balam bar, üŞ balam bar birevi Kız dördölan.

—hep bu köyde otırdınız?

— (3)bu köyde otırdıkta şimdi otuz otuzbeş senedir angaradamıS yani yaz ışın kelemıS bu yerge eh benim balamda köp şınlatır nelerdi akelir.

—nerde okuyor?

(4)okımıyō m.sitenin müdürü angarada erik diye brevi bar edı, kazakistanda kazakistandan neden Keledi işte bılay şıncı.

— (5)nogayların en meşhur yemeği nedir?

Kaşık börek şır börek.

— (6)nasıl yaparsın?

— kıymaman nemen patatésli kıymalı , istediği sade kıyma yapar, istediği patetisli yapar , şır börek deris bıS diymiS yani.

—acı kaç yaşındasın

67 diymende men aTmiş yedi diymen de men.

— (7)kaş yaşında üylendin ?

—onbeş, dayım kaç yaşında edi on altı

— (8)ekevınısde kişkiy edınıs.

—bır yaş bar aramısa

— (9)aynı canım şey sayılırsınıs, kaytıp ayttırıp keldilermi, kaştınımı?

— kaytıp boldı ayttırıp keldiler

—başlık aldıma akan?

— (10) aldı ikibin beşyüz ikibin beşyüz aldı hep eşyadı babam eTTi ,

—altındı kım taktı?

—bır kremse taqtılar, bır Kremse .

— (11)bır kremsege kelgensın aytamanda men saga bır kremse eki teneke biyday etedi şımdı

—ondört yaşında nişanlandım on beşte kenŞek boldım.

— (12)toyında davıl barma edi

Coğ edi kısta boldı davıl kelmedi davıl tutkanlarda kelmeptı yanı, mevlitben oldı

—mevlitben boldı, maşalla, arıv onın ışın ,kaynananman kaç sene otırdın ?

yirmi altı sene, kaynanamman otırdım,

—kaş tane körimcen bar edi ?

— (13)eki tane körimcelerim bar edi de, eki Tane kaynım bar edi birevi yädi

yaşında birevi on yaşındaydı,brevı yädi yaşında birevi on.

— (14)sen mı üykenlettın?

men üylendirdim, askerge cıberdim , işte bılay.

— (15)kaş yaşında balan boldı?

—on seKis yaşında.

—(16) kayerde okıdı?

— (17)kossarda okıdı meslek lisesinde okıdı ondan sona anğarada.

—tarlaga kettınbe şalışbaga?

— (18)ketbedım , eş ketbedim, tarlaga ketbedim de armanda şalıştım.

—arman yeri sipirdınma?

—sipirdim, sipirdim.

—düven aydadınma?

—düven aydadım atban ,

— (19)atban aydadın, ov kaytıp kıydı kaynatan saga ?

— (20)kaynatam bek süyer edi rahmetlik alla rahmet eylesin,

—e kaytıp kıyıp saga düven aydattı.

—netsın mecbır,

— (21)allah ,şınlar desen çok keTTi , Çokta gelmiyō işte aqla gelmiyor.

(22)änşe şette üyim bar

karakus sarkar

Kétsene balam üyine

diken korkar

(23)änşe şette üyim bar

tas kalavlı

baramayman üyine

it baylavlı

(24)deveden toplagan curun murin

men seninlen şınlamam şoşka burin

şınlamam dep maqTanma şınşı özün

şınşılarga colıksan kaynar qözin

(25)bilemeymen gayrı işte, saöl

(15)

SÖYLEYEN : Şerafettin Gözaydın -71 Yaşında

DERLEME YERİ : Köstendil (Boğazören) - Kulu

DERLENEN KONU :Köy Hakkında Bilgi

— (1) tatarmıs,nogay tatarıyıs

(2) pencere: tereze

keser: şot

Tırpan: Şalgı

ocak,tandır: şagarak

— (3) kayırından keldinis?

—yunak

—yunakTa benim bır kaynım doktorlık yasadı, (4) ketıp keletaân bosan eēr, eskiden kıoy, sıyr, Keçi bar edi, (5) şımcı koy azaldı, sıyırlar bar gene, tuvarşı bar sıyr şobanı tuvarşı, onlar devam etedi, (6) köyımısdı Köresın yeşillik söütlik ,ağaşları bar zaten. (7) yeşillik üstine kurulgan yalnız ilk zamanlar hanı atasözleri bardır, (8) ya dağ koltuğına, ya ağa koltuğına, dıydılar bunlar dağğa yaslangan yok bıSım köyler bataktın işıne otırganlar, (9) tam yeşilliktın, sıvrı sinek sıtmadan köp insan ölgen, (10) Çukurovaday aynı, bu yerlerde, onun ışın işte öli fazla bolgan, bu yerde, o yüzden yeşillik köresinis, (11) oğıl bar Kapalı, Çocuklar kırkPınarga Ketediler, kırkPınarda şey bar Taşımalı, (12) eğitim

bar, uyerde okıydılar, işte olay köy, yalnız o kırtka bar bolsa bır
ugrıyak bakalım aytarsa eger, (13) bike demek kadın demek, bu köye
göçün aşai yukarı 150 senelik mazisi var, (14) bısım Köydı kurgan
adam demir sultan, adında bīr adam demır sultan, kabilesini algan
kelgen bu yerge kırganlar, (15) bu yerge yerleşkenler, bısım köydın
kuruluşu olay, (16) benim annem şekerli, şereflikoşşarga bağılı o
dedelerimide rusyadan şıkkın Kelgenler (17) bolşeviklik başladığı
zaman, fakat varyetli ekenler zengin ekenler, (18) gelişleri zaten ilk
mamakka Kelip yerleşkenler (19) anğara mamak osmanlı zamanında
mamak Tavlık dep at kullanmaga elverişli tuv dep (20) bilesın
tatarlar ata binmesini cirit atmasını çok severler, (21) eskiden
süyedikenler yav o yüzden şeker ovasına otırganlar Tuz gölünün beri
tarafında orya oturmuşlar (22) orya yerleşmişler, onlar bısım köyden
beraS sonra, onlar Çünkü bolşeviklik zamanında gelmişler, (23) rusya
canı şiy etiyatırğanda, reçim değıstiriyatırğanda, olay işte ne bileyim,
(24) men özimde Konyaga Ketbek isteymen konyada üyim bar üy
aldım (25) canı şımdı de badana madana işleri yasalıyatır, kışlar üyerge
keteyekben emekli bolgan son artık, (26) miktarlık bu sene bitiyatır,
onbüş senedir miktarlık yasayman, (27) artık emekli, hem emekli
bolamıS buranın nüfusu aslında otıran 153, şıye bakarsın bini geçer
yanı çok göç var, (28) eskiden bar edi akordiyon, bısde Kobis
derler, KobiS şalarlardı oyunları bardı (29) o Kobısın ganakıy ganakıy
derlerdi kanakıy oyunu onlardan oynarlardı eki hafta kalgandan

sona, (30) anğaraga keldim, u yerde bitirdim, yo ne hanı bolıyık
áskerlik tuv mı işte, (31) o zaman köp edi áskerlik, yarmi ayga,
ondan sona on seKiS ayga tüsti askerlik, (32) demek konyada ot
irasın, bereyek díydiler bilmem gayrı aslı bolırsa (33) bıs bu yerden
şıktıkbıydı şıyden Ketemen, (34) o zaman o hacıpaklığa davar
berdim, onı bermem yunakta yusuf bar (35) yunaktın zenginlerinden
aynı zamanda da astalıka da karaydı yusuf eccacı yusuf millet
vekilliğine adaylığını saldı kazanamadı (36) onın yiğeni de hacıpaklı
bar yunak hacıpaklı, u yerde cıgeni bar o akeTTi (37) u yerden o
sebePTen u yerdi de kördim, yunaktın köylerinde üyler bek caman
yanı (38) bısım bu yakTa naday kırkPınar köresin, aynı olay bu
yerdin köyleri, (39) sülüklide doktor eken biSim kayında u yerde
turatañ edi, (40) biS otırı edik bır qaradım Keldi doktor, (41)
sülüklidin doktorı işte tayınımı istedim men keteyekben diydi yolu
zor diydi Kuluya geçsem keşke diydi, (42) şımdı Kuluda bazı
dokurlar üyini bile akelmeydi anğaradan, (43) ertemmen miniP Keledi
görevini yasaydı aqşam minedi Ketedi garaçgada yakındır üyi
otıradı zorlı yok, yoğtır (44) cemboylık, cesTan benim hanım
cemboyluk şımdı tazege ketilyatırkan köy cemboylık, (45) kırkşuyı
cemboylık köyü, uyer cemboyluk, konışma hiç değışmes, (46)
aynımıs ya ó sáde Kendi aramıSda ayıramıS biS, aynı nogay
tatarımıS, (47) tatarlıgımıS herşeyimıs bíf adetimiS töremıs, yalnıS biS
kendi aramıSda ayıramıs bıs, (48) olay ayırganlar işte, onlardın

şalgan yerine cemboylık, bîS betge cestan degenler, (49) ama
birev birevinden heş değışbes sima da yanı, kōnişba da aynıdır
ádet töresi de aynıdır, (50) tePreş eskide eken şımdı bolmaydı
yasamaydılar, taslaptı eski adetlerini kōPisi şalıptı, (51) kırıklar kōp
yasar tePreşti, şımdı bîsım kiler tasladı tebreşti, (52) taa bîsım
balalığımında bar édi, tePreş dediğın şeyde nevrudan sona, (53) bîSde
hıdırlıSde çıkarlar, cımırka boyarlardı, tokıştırır édiler, yemek
yasardılar, (54) oynardılar, kōbîS şalırlardı, şalgan yok artık, kōbîSdı
şalıp bilmeydikı zaten, (55) yaşlanıPkoyu şımdı, onın bayıda şalataân
édi hem de onı arıv şalataân édi, (56) brev brevine KetîP Kelirler
zaten, bîSde öldimiydi torpak duası derler bır yémek berirler,
(57) ölgen küni cenazeye, yédisi derler, yédi Kün beş kün fark etmeS
de yedisi derler, (58) yemek TöGerler gene o cenazede otırganlar
bolır (59) akrabaları otırırlar Kelgen ketkenlerdı karşılamak uş in
onlardın artık dağılıp (60) herkesdın ışın gücüne karasın dep yedi kün
dedimidi yédisi berilir, (61) ondan sona bî r kırkı berilir, gene yemek
duaman, cüz derler yüzi berilir, bírde yılı berilir, (62) yılımı da
yemekben duaman berirler, birev birevine benzer.